

نماज, دعویٰ شریف, ایمے دین, تائبہ اور سلام کی فرجیلیت وغیرہ پر مسٹامیل رنگ بیرंگے فولوں کا گولداستا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

40 فَرَاءَمَيْنَےِ مُسْتَفَاضَ

40 Faraameene Mustafa (Hindi)

लो मदीने के फूल लाया हूं
मैं हड्डीसे रसूल ﷺ लाया हूं

कसरते दुखद का इन्हाम

युनाहें का कफ़्रहरा

गैबी मदद

सूखद्वार की तौबा

दुश्मल खोर गुलाम

ह्या ईमान से है

प्रितना बाज़ की मज़ूम्हत

كتبة الرسنه®
(مكتبة إسلامي)

كتبة الرسنه
(مكتبة إسلامي)
شَرَفَ بَارِئٍ كُنُوب

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ
أَمَّا بَعْدُ فَاعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ يَسِّرْ لِلّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کِتَابُ الْبَدْنَىِ الْكَوْثَرِ

अज़ : शैखे तरीक़त, अमीरे अहले सुन्नत, बानिये दा'वते इस्लामी, हज़रते अल्लामा मौलाना अबू बिलाल मुहम्मद इल्यास अन्तार क़ादिरी र-ज़बी

दीनी किताब या इस्लामी सबक पढ़ने से पहले जैल में दी हुई दुआ पढ़ लीजिये कि आ जो कुछ पढ़ेंगे याद रहेगा। दुआ ये है :

اللّٰهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حُكْمَتَكَ وَإِنْشِرْ
عَلَيْنَا حَتْكَ يَا دَالِ الْجَلَالِ وَالْأَكْرَامِ

तरजमा : ऐ अल्लाह ! हम पर इल्मो हिक्मत के दरवाजे खोल दे और हम पर अपनी रहमत नाज़िल फ़रमा ! ऐ अ-ज़मत और बुजुर्गी वाले । (المُسْتَظْرَف ج 1 ص 4، دار الفکر بیروت)

नोट : अब्वल आखिर एक एक बार दुर्लुप शरीफ पढ़ लीजिये ।

तालिबे ग़मे मदीना

व बकीअ

व मगिफ़रत

13 शब्वालुल मुकर्रम 1428 हि.

(40 فَرَامِيَنِ مُسْتَفَاضاً)

ये ह किताब (40 فَرَامِيَنِ مُسْتَفَاضاً)

मजलिसे अल मदीनतुल इल्मय्या (दा'वते इस्लामी) ने उर्दू ज़बान में पेश की है ।

मजलिसे तराजिम (दा'वते इस्लामी) ने इस किताब को हिन्दी रस्मुल ख़त में तरतीब दे कर पेश किया है और मक-त-बतुल मदीना से शाएअ़ करवाया है । इस में अगर किसी जगह कमी बेशी पाएं तो मजलिसे तराजिम को (ब ज़रीअ़ ए मक्तूब, ई-मेइल या SMS) मुत्तलअ़ फ़रमा कर सवाब कमाइये ।

राबिता : मजलिसे तराजिम (दा'वते इस्लामी)

मक-त-बतुल मदीना, सिलेक्टेड हाउस, अलिफ़ की मस्जिद के सामने, तीन दरवाज़ा, अहमदाबाद-1, गुजरात

M0. 9327776311 E-mail : translationmaktabhind@dawateislami.net

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मय्या (दा'वते इस्लामी)

नमाज़, दुरूद शरीफ़, इल्मे दीन, तौबा और सलाम की फ़ज़ीलत
वगैरा पर मुश्तमिल रंग बिरंगे फूलों का गुलदस्ता

40 فَرَّا مِنْهُ مُسْتَفْدًا ﷺ

पेशकश

मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिय्या (दा'वते इस्लामी)
(शो'बए इस्लाही कुतुब)

नाशिर

मक-त-बतुल मदीना अहमदआबाद

पेशकश : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिय्या (दा'वते इस्लामी)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط
الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰيْكَ يٰارْسُوْلَ اللّٰهِ

- نام ریساالتا :** 40 فَرَّامینے مُسْتَفَاضٌ صَلَوٰتُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلٰیہِ وَالٰہِ وَسَلَّمَ
- پेशکش :** شو'ب اے اسلامی کوتوب (الل مادیناتوں دلیلمی)
- سینے تباہ اُت :** مہررمول ہرام 1435 سی.ھ.
- ناشیر :** مک-ت-بتوں مادینا احمدآباد

مک-ت-بتوں مادینا کی مुख्तالیف شاخے

- مومبای :** 19,20, مہمداد ایلی روڈ، مانڈوی پوسٹ اوفیس
کے سامنے، مومبای فون : 022-23454429
- دہلی :** 421, مٹیا مہل، تریو باجاڑ، جامیع مسجد، دہلی
فون : 011-23284560
- ناغپور :** مہمداد ایلی سرائے روڈ (C/o) جامیع توں مادینا،
کمال شاہ بابا درگاہ کے پاس، مومنپورا، ناغپور
فون : 0712-2737290
- اجمیر شریف :** 19 / 216 فلہارے دارین مسجد کے کریب، نلا باجاڑ،
ستشن روڈ، درگاہ، : (0145) 2629385
- ہوبالی :** A.J. مودول کوپلےکس، A.J. مودول روڈ، بڑی کے
پاس، ہوبالی - 580024. فون : 09343268414
- ہڈر آباد :** پانی کی ٹنکی، مونگل پورا، ہڈر آباد
فون : 040-24572786

م-دنی ایلیٹجا : کسی اور کو یہ کتاب ٹھانے کی اجازت نہیں

پیشکش : م JL اے اسلامی (دا'وت اسلامی)

فہریسٹ

عنوان	صفہ	عنوان	صفہ
کوئے مسٹپا ﷺ	4	کبڑے میں آگ بھڑک اتھی ؟	48
کسرتے دُرُود کی تا' ریف	5	کِیدخانا	49
کسرتے دُرُود کا انعام	7	دُنْيَا کِیدخانا ہے	50
رہماتوں کی برسات	8	میسکین کا ہج	51
دُس رہمات	9	ہج کی کُربانی	51
نیّت کی اہمیّت	10	خُوش خُباری سُوناؤ	56
خُلُوسے نیّت	12	100 اپریاد کا گاتیل	57
نیّت اُمَل سے بہتر ہے	14	سلام کی اہمیّت	59
نیّت کا فل	14	تکبُّر کا ڈلائچ	60
ہُسُلِ یٰلِم کی تاریخ	15	آ'لا ہُجُرَت کی آداتے مُبا-رکا	60
مدائِ مُونَبَر سے دِمَشَک کا سफَر	16	مُسْجَد میں ہُنسنے کا نُوكسَان	61
بہترین شاخ	17	کہکشان کی مَجَمَّت	62
یٰلِم ہُسیل کرننا فرج ہے	18	میسْخَاك کی فَجْيَلَت	62
ریْجَک کا جُامِن	21	जमाअत کی फ़जीलत	63
راہِ خُود ﷺ کا مُسَاپِر	22	25 مرتبا نماजؑ ادا کी	64
ぐُنَاهों کا کَفَّارَا	25	जमाअत ن छोड़ी	65
दीन کی سَمَّا	25	चुगُل خُور کی مَجَمَّت	65
نَجَات کا جَرِیا	28	चुग़لی کیسے کہتے ہیں ؟	66
بُولنے کا نُوكسَان	29	ک्या हम चुगली से बचते हैं ؟	67
رَهْنُمَارِی کی فَجْيَلَت	30	चुगُل سے तौबा	68
نِکَّی کی دَّوَّت	30	चुगُل खُोर गुलाम	68
دُعَا کی اہمیّت	32	رَجَّاعَک کا करम	69
دُعَا بَلَا کو टाल دेतی ہے	33	भुना हुवा हरन	70
ग़ैبِی مَدَد	33	हया ईमान से है	72
धोکا دेनے کا نُوكسَان	36	बा हया नौ जवान	72
تौبَہ کی بُونَاد	37	سَاقِيَہ کَوْسَر کا فَرْمَان	75
تَابَہ کی فَجْيَلَت	40	आकُوا کا مَهِينَا	76
سَچَّیٰ تौبَہ کیسے کہتے ہیں ؟	41	شا'بَان کی تَजَلِّیَّات وَ ب-رکَات	76
سُودَخُور کی تौبَہ	41	فِتَنَا بَاجُ کی مَجَمَّت	77
نَمَاجؑ کی اہمیّت	44	اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ کے لیے مَحَبَّت کرنा	78
مَلَلَی اپنی جَاهَ پر ثَبِ	44	نَمَاجؑ کَوْنَا کرنے کا बबाल	80
رَجَّاعِ اکْدَس کی ہَاجِرِی	45	ک्या کुछ دِن کے لیے نَمَاجؑ छोड़ سکتے ہیں ؟	81
अَجَابَہ کَب्र	47		

أَحَمَدُ بْنُ عَلِيٍّ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

अज़ : शैखे तरीक़त, अमीरे अहले सुन्नत हज़रत अल्लामा मौलाना अबू बिलाल मुहम्मद इल्यास अत्तार क़ादिरी र-ज़वी दामत बَرَ كَاتِبُهُ الْعَالِيَهُ

“फ़रामीने मुस्तफ़ा” के 11 हुरूफ़ की निष्पत्ति से इस रिसाले को पढ़ने की “11 नियतें”

फ़रमाने मुस्तफ़ा या’ नीَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ ۝ : صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مुसल्मान की नियत उस के अःमल से बेहतर है।”

(المعجم الكبير للطبراني، الحديث: ٥٩٤٢، ج ٦، ص ١٨٥)

दो म-दनी फूल : (1) बिगैर अच्छी नियत के किसी भी अ-मले खैर का सवाब नहीं मिलता ।
(2) जितनी अच्छी नियतें ज़ियादा, उतना सवाब भी ज़ियादा ।

(1) हर बार हम्द व (2) सलात और (3) तअव्वुज व (4) तस्मिया से आगाज करूँगा । (इसी सफ़हे पर ऊपर दो हुई दो अ-रबी इबारात पढ़ लेने से चारों नियतों पर अःमल हो जाएगा) (5) हत्तल वस्त्र इस का बा वुजू और (6) किल्ला रू मुता-लआ करूँगा । (7) जहां जहां “अल्लाह” का नामे पाक आएगा वहां عَزَّوَجَلَّ और (8) जहां जहां “सरकार” का इस्मे मुबारक आएगा वहां پढ़ूँगा । (9) दूसरों को येह किताब पढ़ने की तरगीब दिलाऊंगा । (10) इस हडीसे पाक تَهَادُوا تَحَبُّوا ”एक दूसरे को तोहफ़ा दो आपस में महब्बत बढ़ेगी ।” (مُؤْلِمَانِ مَالِكٍ، ج ٢، حديث ٤٧٠) पर अःमल की नियत से येह किताब (एक या हस्बे तौफीक़) ख़रीद कर दूसरों को तोहफ़तन दूँगा । (11) इस रिसाले के मुता-लए का सवाब सारी उम्मत को ईसाल करूँगा ।

ਪਹਲੇ ਇਸੇ ਪਢ੍ਹ ਲੀਜਿਧੇ

ہجڑتے ساییدوں اب بُو داردا فرماتے ہیں کہ رحمتِ اللہ تعالیٰ عَنْهُ فرماتے
 آلام، نورے محسوس م، رسلے مکررم، سراپا جو دو کرام
 سے ارجُع کی گئی کہ اسِ ایمان کی ہدایت کیا ہے جہاں
 انسان پہنچے تو اُلیٰ اُن کی دینے کی دعا کیا :
 ”مَنْ حَفِظَ عَلَىٰ أُمُّتِي أَرْبِعِينَ حَدِيثًا فِي أَمْرِ دِيْنِهَا بَعَثَهُ اللَّهُ فَقِيهًا وَكُنْتُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَافِعًا وَشَهِيدًا“
 یا نی جو میری عالمت پر چالیس اہکامے دین کی حدیث سے ہیفجن کرے اسے
 اعلیٰ احمد بن حنبلؓ اور قیامیؓ اور
 گواہ ہوئے گا ।“

(مشكورة المصايخ، كتاب العلم، الفصل الثالث، الحديث ٢٥٨، ج ٢، ص ٦٨)

हज़रते सच्चिदुना शैख़ अब्दुल हक़ मुहाम्मदसे देहलवी
 ایں جس کے تھوڑے لکھتے ہیں : ”ڈلماں کیرام
 فرماتے ہیں کہ حضور ﷺ کے ایسے ارشاد سے مुراد و مکْسُود
 لوگوں تک چالیس آنٹا دیس کا پہنچانا ہے । چاہے وہ اسے یاد نہ بھی
 ہوں اور ان کا ما’نا بھی اسے ما’لум نہ ہو ।“ (اشعة اللمعات، ج ۱، ص ۱۸۶)

مُعْفَسِسِرِ شَاهِيرِ حَجَرَتِهِ مُعْفَتِي أَهْمَادِ يَارِ خَانِ عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمَنِ

फ़रमाते हैं : “इस हृदीस के बहुत पहलू हैं, चालीस हृदीसें याद कर के मुसल्मान को सुनाना, छाप कर इन में तक्सीम करना, तरजमा या शर्ह कर के लोगों को समझाना, रावियों से सुन कर किताबी शक्ल में जम्झ़ करना सब ही इस में दाखिल हैं या’नी जो किसी तऱह दीनी मसाइल की चालीस हृदीसें मेरी उम्मत तक पहुंचा दे तो क़ियामत में उस का हशर उँ-लमाए दीन के जुमरे में होगा और मैं उस की खुसूसी शफ़अत और उस के ईमान और तक्वे की खुसूसी गवाही दूंगा वरना उम्मी शफ़अत

पेशकशः अजलिस्ते अल अदीनतल इल्लिय्या (दा'वते इस्लामी)

और गवाही तो हर मुसलमान को नसीब होगी । इसी हडीस की बिना पर क़रीबन तमाम मुह़द्दिसीन ने जहां हडीसों के दफ़्तर लिखे वहां अलाहिदा चेहल हडीस जिसे अर-बर्दिनिय्यह कहते हैं जम्भु कीं ।”

(मिरआतुल मनाजीह, जि. 1, स. 221)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! मज़कूरा हडीसे पाक में बयान कर्दा फ़जीलत को हासिल करने के लिये और दीगर अच्छी अच्छी नियतों के साथ 40 फ़रामीने मुस्तफ़ा ﷺ पर مُسْتَمِل تहरीरी गुलदस्ता तरतीब दिया गया है । जिस में फ़रमाने मुस्तफ़ा ﷺ बयान करने के बाद मुस्तनद शुरूहाते अहादीस से अख़्ज़ कर्दा वज़ाहत भी दर्ज कर दी गई है नीज़ मौज़ूअ़ की मुना-सबत से हिकायात भी नक़्ल की गई हैं । हर हडीस का मुकम्मल हवाला भी दिया गया है । इन अहादीस को याद करने की ख़्वाहिश रखने वालों की आसानी के लिये आखिरी सफ़हात में इस रिसाले में शामिल अहादीस का अ़-रबी मतन भी दिया गया है ।

इस रिसाले को न सिर्फ़ खुद पढ़िये बल्कि दूसरे इस्लामी भाइयों को इस के मुत्ता-लआ की तरगीब दे कर सवाबे जारिया के मुस्तहिक बनिये । अल्लाह तआला से दुआ है कि हमें “अपनी और सारी दुन्या के लोगों की इस्लाह की कोशिश” करने के लिये म-दनी इन्आमात पर अमल और म-दनी काफ़िलों का मुसाफ़िर बनते रहने की तौफ़ीक अ़ता फ़रमाए और दा'वते इस्लामी को दिन ग्यारहवीं रात बारहवीं तरक़ी अ़ता फ़रमाए ।

امين بجا الْبَيْ الْأَمِين ﷺ

शो'बए इस्लाही कुतुब (मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिय्या)

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَاعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ يٰسُورَ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

हुद्दीस (1) ﷺ ﻷلٰهٗ تَعَالٰی عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سے سے हज़रते सच्चिदुना अब्दुल्लाह बिन मस्�उद्द के महबूब, दानाए गुयूब, मुनज्जिहुन अनिल उयूब का फ़रमाने तक़रुब निशान है कि अल्लाह के महबूब, दानाए गुयूब, मुनज्जिहुन अवृत्ति और حَلَّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : है या 'नी बरोजे कियामत लोगों में मेरे क़रीब तर वोह होगा, जिस ने दुन्या में मुझ पर ज़ियादा दुर्लभ पाक पढ़े होंगे ।'

(جامع الترمذى، أبواب الورت، بباب ماجاء فى فضل الصلاة على النبي عليه السلام، الحديث ٤٨٤، ج ٢، ص ٢٧)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! कियामत में सब से आराम में वोह
 होगा जो रहमते अ़ालम, नूरे मुजस्सम صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ के साथ
 रहे और हुजूरे अकरम صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ की हमराही नसीब होने का
 ज़रीआ दुरूद शरीफ की कसरत है। इस से मा'लूम हुवा कि दुरूदे पाक
 बेहतरीन नेकी है कि तमाम नेकियों से जन्नत मिलती है और इस (या'नी
 दुरूदे पाक) से बज़े जन्नत के दूल्हा صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ (मिरआतुल
 मनाजीह, जि. 2, स. 100) दुन्या में दुरूद शरीफ की कसरत अ़कीदे की
 मज़बूती, नियत के खुलूस, महब्बत की सच्चाई और इबादत की हमेशगी

पेशकशः मजलिसे अल मदीनतल डुल्मिय्या (दा'वते इस्लामी)

لیہا جا (فیض القدیر، تحت الحديث، ج ۲۲۴۹، ص ۵۶۰)

ہمے بھی کسرت سے دوڑد شریف پढ़نا چاہیے ।

کسرتے دوڑد شریف کی تاریف

میठے میठے اسلامی بادیو ! چند بوجوں کے اکٹوال پेश کیये جا رہے ہیں । آپ کیسی بھی اک بوجوں کے باتاے ہوئے اُदاد کو ما' مول بنا لے گے تو اِن شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آپ کا شومار کسرت سے دوڑدو سلام پढ़نے والوں میں ہو جائے گا اور وہ تمام ب-رکات و س-مرات ہاسیل ہو جائے گے جن کا اہمیت سے مuba-رکا میں تذکرہ ہے ।

ہجrat سعید دنیا شیخ ابڈل ہک محدث دہلی وی علیہ رحمة الله القوى کسرتے دوڑد شریف کی تاریف بیان کرتے ہوئے فرماتے ہیں : “روجنا کم اج کم 1000 مرتبا دوڑد شریف جڑر پढنے ورنہ 500 پر انکیت فا کرئے । با'ج بوجوں نے روچنا 300 اور با'ج نے نماج فرج و اُس کے با'd دو دو سو مرتبا پढنے کو فرمایا ہے اور کوچ سوتے وکٹ بھی پढنے کی ارادت ڈالئے ।” آپ رحمة الله تعالى علیہ ماجید فرماتے ہیں : “روچنا کم اج کم 100 مرتبا دوڑدو سلام جڑر پढنا چاہیے ।” فیر ماجید فرماتے ہیں : “با'ج دوڑد شریف کے اسے سیگے ہیں (م-سلن جن کے پढنے سے 1000 کا اُداد ب آسانی اور جلد پورا ہو جاتا ہے । اسی کو وجوہ کا بنایا جائے اور وسیع بھی جو کسرت سے دوڑد پاک پढنے کا ارادی ہوتا ہے اس پر وہ آسان ہے

जाता है। गरजे कि जो आशिके रसूल होता है उसे दुर्लभ सलाम पढ़ने से वोह लज्ज़त व शीरीनी हासिल होती है जो उस की रुह को तक़िवय्यत पहुंचाती है।” (जज्बुल कुलूब (मुतर्जम), स. 328, मुलख़्ब़सन)

मरीजे हिज्ज को हो जाएगी की अभी तस्कीं

ज़रा मदीने के दारुशिशफ़ा की बात करो

हज़रते अल्लामा मुहम्मद यूसुफ़ बिन इस्माईल नब्हानी

“أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ عَلَى سَيِّدِ السَّادَاتِ” عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْغَنِيٍّ مें अपनी किताब

फ़रमाते हैं कि अल्लामा अब्दुल वहाब शा’रानी ने

“كَشْفُلِ غُمَّةٍ” में बयान किया है कि बा’ज़ उँ-लमाए किराम

صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ फ़रमाते हैं, “سَرِكَارِ مَدِينَةِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعُونَ

पर ब कसरत दुर्ल शरीफ़ की कम अज़ कम ता’दाद हर रात 700

बार और हर दिन 700 बार है।” मज़ीद लिखते हैं : “एक बुजुर्ग

का बयान है : “कम अज़ कम कसरत रोज़ाना 350 बार दिन में

और हर शब में 350 बार है।” मज़ीद फ़रमाते हैं कि हज़रते इमाम

शा’रानी ने अपनी किताब “अन्वारुल कुदसिय्या”

में फ़रमाया है : “हम से रसूलुल्लाह हैं ने अहंद

लिया कि हम आप पर चَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

कसरत दुर्ल दो सलाम पढ़ा करेंगे और अपने भाइयों के आगे इस का

अज्ञो सवाब बयान किया करेंगे और आं हज़रत

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिय्या (दा’वते इस्लामी)

से इज़्हारे महब्बत के लिये उन्हें पूरी तरगीब देंगे और येह कि हम हर दिन और रात और सुब्हा और शाम **1000** से ले कर **10,000** तक दुरुदो सलाम का विर्द करेंगे।” اُल्लामा نبھانی علیہ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْفَعْلَیٰ مज़ीد فَرَمَا تَهْٰءِنْ हैं : “हज़रते शैख़ नूरुद्दीन शौनी علیہ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْفَعْلَیٰ रोज़ाना **10,000** बार दुरुदो सलाम पढ़ते थे और शैख़ अहमद ज़बावी علیہ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْهَادِيٰ रोज़ाना **40,000** बार दुरुद शरीफ पढ़ते थे।”

(افضل الصلوات على سيد السادات، الفصل الرابع، ص ٣٠)

हज़रते सच्चिदुना शैख़ अब्दुल हक़ मुह़म्मदिसे देहलवी علیہ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْفَوْىِ نे शैख़ अजल अब्दुल वह्वाब मुत्तकी से दुरुदे पाक की ता'दाद दरयापूत की तो फ़रमाया कि “इस की कोई ता'दाद मुअ्य्यन नहीं है, जितना हो सके पढ़ो, इसी से रत्बुल्लिसान रहो (या'नी अपनी ज़बान तर रखो) और इसी के रंग में रंग जाओ।”

(مدارج النبوة، باب نهم ذكر حقوق آنحضرت ﷺ، ج ١، ص ٣٢٧)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَى مُحَمَّدٍ
कस्रते दुरुद का इन्हाम

हज़रते सच्चिदुना शैख़ अहमद बिन मन्सूर जब علیہ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْفَقُورُ फौत हुए तो अहले शीराज़ में से किसी ने ख़बाब में देखा कि वोह शीराज़ की जामेअ मस्जिद के मेहराब में खड़े हैं और उन्होंने बेहतरीन हुल्ला (जनती लिबास) जैबे तन किया हुवा है और सर पर मोतियों वाला

ताज सजा हुवा है। ख़्वाब देखने वाले ने अर्ज की : “हज़रत ! क्या हाल है ?” फरमाया : “अल्लाह तभीला ने मुझे बख्श दिया और मुझ पर करम फरमाया और मुझे ताज पहना कर जन्नत में दाखिल किया ।” पूछा : “किस सबब से ?” फरमाया : “मैं ताजदारे मदीना अमल काम आ गया ।”

(القول البديع،باب الثاني في ثواب الصلاة على رسول الله ﷺ.....الخ،ص ٢٥٤)

صلوٰ علیٰ الحبِّیب ! صلٰوٰ علیٰ علیٰ مُحَمَّد

हृदीस (2) रहमतों की बरसात

हज़रते सच्चिदुना अबू हुरैरा سे रिवायत है कि नूर के पैकर, तमाम नबियों के सरवर, दो जहां के ताजवर, सुल्ताने बहरों बर का फरमाने रहमत निशान है : “या 'नी मुझ पर दुरूद शरीफ पढ़ो, अल्लाह तभीला तुम पर रहमत भेजेगा ।” (الكامل في ضعفاء الرجال، رقم الترجمة ١١٤١، ج ٥، ص ٥٠٥)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! सलात के मा'ना हैं रहमत या त-लबे रहमत, जब इस का फ़ाइल (या'नी करने वाला) रब (غَرِّ وَجْل) हो तो (सलात) ब मा'ना रहमत होती है और फ़ाइल जब बन्दे हों तो ब मा'ना त-लबे रहमत । इस्लाम में एक नेकी का बदला कम अज़ कम दस गुना

ہے۔ خیال رہے کی بندہ اپنی ہی سیستھ کے لایک دُرُّد شاریف پढتا ہے مگر رب تاًلہ اپنی شان کے لایک ڈس پر رہماتِ عتارتا ہے جو بندے کے خیال و گمان سے ورا (یا'نی بولند) ہے۔

(میرआتوں منانیہ، ج. 2، ص. 97، 98)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (3)

دس رہماتِ عتارتا

ہجڑتے سایدُونا ابُو ہُرَيْرَةَ سے مارکی ہے کی نبی یہ
مُكَرَّمٌ، نُورِ مُعْسِسٰ م، رَسُولُهُ اکرم، شَاهِنَشَاهِ بنی آدم
کا فرمानِ مُشکبَار ہے :

مَنْ صَلَوَاتٍ عَلَى وَاحِدَةٍ صَلَوَاتٍ عَلَى اللَّهِ عَلَيْهِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَحُكْمُ عَنْهُ عَشْرُ خَطَايَاٰتٍ وَرُفِعَتْ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ
یا'نی جس نے مُذکون پر اک بار دُرُّدے پاک پढ़ा، اللّاہ تاًلہ ڈس پر
دس رہماتِ عتارتا ہے جو کی دس گُناہ مُعاشر کیے جائے اور ڈس
کے دس د-رجے بولند کیے جائے । ”

(مشکوٰۃ المصایب، کتاب الصلاۃ، باب الصلاۃ علی النبی ﷺ، حدیث ۹۲۲، ج ۱، ص ۱۸۹)

میڑے میڑے اسلامی بھائیو ! ما'لُوم ہوا کی اک دُرُّدے پاک
میں تین فَاءِ دے ہے । دس رہماتِ عتارتا ہے کی مُعاشر کی دس د-رجے
کی بولندی ।

(مراہ النبی، کتاب الصلاۃ، باب الصلاۃ علی النبی ﷺ، ج ۲، ص ۱۰۰)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ

हडीस (4) निय्यत की अहमिमिय्यत

अमीरुल मुअमिनीन हज़रते सय्यदुना उ-मरे फ़ारूकٌ^{رضي الله تعالى عنه} से रिवायत है कि शाहन्शाहे मदीना, करारे क़ल्बो सीना, साहिबे मुअ़त्तर पसीना, बाइसे नुजूले सकीना, फैज़ गन्जीना ने इशादِ فَرْمाया : “إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ”^{صلى الله تعالى عليه وآله وسَلَّمَ} या 'नी आ'माल का दारो मदार निय्यतों पर है ।”

(صحیح البخاری، کتاب بدء الودی، باب کیف کان بدء الودی، الحدیث ۱، ص ۱)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! इस हडीस से मा'लूम हुवा कि आ'माल का सवाब निय्यत पर ही है, बिगैर निय्यत किसी अ़मल पर सवाब का इस्तिह़काक़ (या'नी हक़) नहीं । आ'माल अ़मल की जम्म़ है और इस का इत्ताक़ आ'ज़ा, ज़बान और दिल तीनों के अफ़आ़ल पर होता है और यहां आ'माल से मुराद आ'माले सालिह़ा (या'नी नेक आ'माल) और मुबाह (या'नी जाइज़) अफ़आ़ल हैं । और निय्यत लु-ग़वी तौर पर दिल के पुख्ता इरादे को कहते हैं और शरअ़न इबादत के इरादे को निय्यत कहा जाता है । इबादत की दो किस्में हैं :

(1) مک़سूदा : जैसे नमाज़, रोज़ा कि इन से मक़सूद हुसूले सवाब है इन्हें अगर बिगैर निय्यत अदा किया जाए तो येह سहीह़ न होंगे इस लिये कि इन से मक़سूद सवाब था और जब सवाब मफ़्कूद हो गया तो इस की वजह से अस्ल शै ही अदा न होगी ।

(2) गैर मक्सूदा : वोह जो दूसरी इबादतों के लिये ज़रीआ हों जैसे नमाज़ के लिये चलना, बुज्जू, गुस्ल वगैरा। इन इबादातें गैर मक्सूदा को अगर कोई निय्यते इबादत के साथ करेगा तो उसे सवाब मिलेगा और अगर बिला निय्यत करेगा तो सवाब नहीं मिलेगा मगर इन का ज़रीआ या वसीला बनना अब भी दुरुस्त होगा और इन से नमाज़ सहीह हो जाएगी। (माखूज़ अज़ नुज्हतुल क़ारी शर्ह सहीहुल बुख़ारी, जि. 1, स. 226)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! एक अ़मल में जितनी नियतें होंगी उतनी नेकियों का सवाब मिलेगा, म-सलन मोहताज क़राबत दार की मदद करने में अगर निय्यत फ़क़त लि वज्हल्लाह (या'नी अल्लाह के लिये) देने की होगी तो एक निय्यत का सवाब पाएगा और अगर सिलए रेहमी की निय्यत भी करेगा तो दोहरा सवाब पाएगा। (٣٦، ص ١، جمعة اللسمات) इसी तरह मस्जिद में नमाज़ के लिये जाना भी एक अ़मल है इस में बहुत सी नियतें की जा सकती हैं, इमामे अहले सुन्नत शाह मौलाना अहमद रज़ा ख़ान ﷺ ने फ़तावा र-ज़विय्या जिल्द 5 सफ़हा 673 में इस के लिये चालीस नियतें बयान कीं और फ़रमाया : “बेशक जो इल्मे निय्यत जानता है एक एक फे’ल को अपने लिये कई कई नेकियां कर सकता है।” (फ़तावा र-ज़विय्या, जि. 5, स. 673)

बल्कि मुबाह कामों में भी अच्छी निय्यत करने से सवाब मिलेगा, म-सलन खुशबू लगाने में इत्तिबाएँ सुन्नत, ताज़ीमे मस्जिद, फ़रहते

दिमाग् और अपने इस्लामी भाइयों से ना पसन्दीदा बूँदूर करने की नियतें हों तो हर नियत का अलग सवाब होगा। (اشیعۃ المحتات، ج ۱، ص ۳۷)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

खुलूसे नियत

हज़रते सच्चिदुना मालिक बिन दीनार عليه رحمة الله الغفار दिमश्क में मुकीम थे और हज़रते सच्चिदुना अमीरे मुआविया رضي الله تعالى عنه की तयार कर्दा मस्जिद में ए'तिकाफ़ किया करते थे। एक मर्तबा उन के दिल में ख़्याल आया कि कोई ऐसी सूरत पैदा हो जाए कि मुझे इस मस्जिद का मु-तवल्ली (या'नी इन्तिज़ाम संभालने वाला) बना दिया जाए। चुनान्वे आप ने ए'तिकाफ़ में इज़ाफ़ा कर दिया और इतनी कसरत से नमाज़ें पढ़ीं कि हमा वक़्त नमाज़ में मश्गूल देखे जाते। लेकिन किसी ने आप की तरफ़ तवज्जोह नहीं की। एक साल इसी तरह गुज़र गया। एक मर्तबा आप मस्जिद से बाहर आए तो निदाए गैबी आई : “ऐ मालिक ! तुझे अब तौबा करनी चाहिये।” ये ह सुन कर आप को एक साल तक अपनी खुद ग-रज़ाना इबादत पर शदीद रन्ज व शरमिन्दगी हुई और आप अपने क़ल्ब को रिया से ख़ाली कर के खुलूसे नियत के साथ सारी रात इबादत में मश्गूल रहे।

सुब्लू के वक़्त मस्जिद के दरवाजे पर लोगों का एक मज्मअ मौजूद था, और लोग आपस में कह रहे थे कि “मस्जिद का इन्तिज़ाम ठीक नहीं है लिहाज़ा इसी शाख़ को मु-तवल्ली बना दिया जाए और

تمام اینتیجہ‌آمیٰ ہمور اس کے سپورڈ کر دیے جائے । ” سارا مجمعؑ اس بات پر مुتوفیک ہو کر آپ ﷺ کے پاس پہنچا اور آپ کے نمازؒ سے فارغ ہونے کے با’د انہوں نے آپ سے ارجع کی، کہ “ ہم بآہمی توار پر کیے گئے معرفیکا فیصلے سے آپ کو مسجد کا مُ-تبلیغی بنانا چاہتے ہیں । ” آپ نے ﷺ عَزَّ وَجَلَ عَزَّ وَجَلَ کی بارگاہ میں ارجع کی : “ اے اعلیٰ ! میں اک سال تک ریاکارانا ہبادت میں اس لیے مشغول رہا کہ میڈی مسجد کی تبلیغت ہاسیل ہو جائے مگر اس نہ ہوا اب جب کہ میں سیدکے دل سے تیری ہبادت میں مشغول ہوا تو تمام لوگ میڈی مُ-تبلیغی بنانے آ پہنچے اور میرے اوپر یہ بار ڈالنا چاہتے ہیں، لیکن میں تیری اب جماعت کی کسی خاتا ہوں کہ میں ن تو اب تو تبلیغت کبُول کر رہا اور ن مسجد سے باہر نیکلے । ” یہ کہ کر فیر ہبادت میں مشغول ہو گئے ।

(تذكرة الاولیاء، باب چمار، ذکر ماک بن دیبار حجۃ اللہ تعالیٰ علیہ، ج، ص ۳۸، ۳۹)

مَدِيْنَة : اچھی اچھی نیتیوں سے مُ-تبلیغی رہنمائی کے لیے، امریکے اہلے سُنْنَتِ دامت برکاتہمُ عَلَيْهِ نیت کا سُنْنَتِ برا کے سیٹ بیان ”نیت کا فل“ اور نیتیوں سے مُ-تبلیغی آپ کے مورثہ کردہ کارڈ یا پیمُ-فیلےٹ مک-ت-بتوں مَدِيْنَة کی کسی بھی شاخِ سے ہدیتیں ہاسیل فرمائے ।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

پشکشا : مجازی اہل مَدِيْنَتُوں ڈبلیویا (دا’وتو اسلامی)

हृदीस (5) निय्यत अ़मल से बेहतर है

हज़रते सच्चिदुना सहल बिन سا'द سे मरवी है कि हुज़रे पाक, साहिबे लौलाक, सच्चाहे अफ़लाक
का फ़रमाने दिलकुशा है : “يَهُوَ الْمُؤْمِنُ خَيْرٌ مِّنْ عَمَلِهِ”^{صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ} या 'नी मुसल्मान की निय्यत उस के अ़मल से बेहतर है ।”

(المعجم الكبير للطبراني، الحديث: ٥٩٤٢، ج ٦، ص ١٨٥)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! अमीरुल मुअमिनीन हज़रते सच्चिदुना अ़लियुल मुर्तज़ा ने इर्शाद फ़रमाया : “बन्दे को अच्छी निय्यत पर वोह इन्हामात दिये जाते हैं जो अच्छे अ़मल पर भी नहीं दिये जाते क्यूं कि निय्यत में रियाकारी नहीं होती ।”

(الزوجر عن اقرار الكبائر، الكبيرة الثانية، باب الشرك الصغر وهو الرياء، ج ١، ص ٧٥)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

निय्यत का फल

बनी इस्राईल का एक शख्स कहूत साली में रैत के एक टीले के पास से गुज़रा । उस ने दिल में सोचा कि अगर ये हैं रैत ग़ल्ला होती तो मैं इसे लोगों में तक्सीम कर देता । इस पर अल्लाह तआला ने उन के नबी ﷺ की तरफ़ वहूय भेजी कि उस से फ़रमाएं कि अल्लाह तआला ने तुम्हारा स-दक़ा क़बूल कर लिया

और तेरी अच्छी नियत के बदले में उस टीले के ब क़दर ग़ल्ला
स-दक़ा करने का सवाब दिया ।

(احیاء العلوم، کتاب النہیۃ والاخلاص، ج ۵، ص ۸۸)

صَلَوَاتُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (6) हुसूले इल्म की तरगीब

हज़रते سَادِيِّ دُنَانَا انَسٌ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سे مارवी है कि अल्लाह
के महबूब, दानाए गुयूब, मुनज्ज़हुन अ़निल उ़्यूब
اُطْلُوُ الْعِلْمَ وَكُوْنُ بِالصَّبْرِ“ : کَأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَلَيْهِ وَاللهُ وَسَلَّمَ
या 'नी इल्म हासिल करो अगर्चे तुम्हें चीन जाना पड़े ।”

(شعب الإيمان، باب في طلب العلم، الحديث: ۱۶۶۳، ج ۲، ص ۲۰۴)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! इस (हृदीसे पाक) से इल्मे दीन
की बे इन्तिहा अहमिय्यत साबित होती है कि उस ज़माने में जब
कि हवाई जहाज़, रेल और मोटर नहीं थे, अरब से मुल्के चीन
पहुंचना कितना मुश्किल काम था मगर रहमते आ़लम, नूरे मुजस्सम
इशाद فَرِمा रहे हैं कि अगर्चे तुम को अरब से
मुल्के चीन जाना पड़े लेकिन इल्मे दीन ज़रूर हासिल करो इस से
गफ़लत हरगिज़ न बरतो ।

(इल्म और उलमा, س. 33)

صَلَوَاتُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

مددیں ترک مونوکرہ سے دیم شک کا سفر

ہجڑتے ساییدوں کے سارے بین کے سے نے فرمایا کہ میں
ہجڑتے ساییدوں کے سارے بین کے ساتھ دیم شک کی مسجد میں
بیٹھا تھا تو ایک آدمی نے آ کر کہا : “اے ابتو دار ! بے شک میں تاجدارے
رسالات کے شہر مددیں اے تایبہ سے یہ سمع کر
آیا ہوں کہ آپ کے پاس کوئی حدیث ہے جسے آپ رسلوں لالہ
سے ریوایت کرتے ہوئے اور میں کسی دوسرے کام کے لیے
نہیں آیا ہوں ।” ہجڑتے ابتو دار نے کہا کہ میں نے رسول کریم
کو فرماتے ہوئے سمع کیا ہے کہ “جو شاخہِ دل (دین)
ہاسیل کرنے کے لیے سفر کرتا ہے تو خودا تعالیٰ اے دوسرے
ایک راستے پر چلاتا ہے اور تالیبِ دل کی ریضا ہاسیل کرنے کے لیے
فیریشتے اپنے پراؤں کو بیٹھا دتے ہوئے اور ہر ووہ چیز جو آسمان و جنمیں میں
ہے یا ہے تک کی مछلیاں پانی کے اندر اعلیٰ عالم کے لیے دوسرے مگر فرط کرتی ہے
اور اعلیٰ عالم کی فوجیلیت اعلیٰ عالم پر اسی ہے جسی چوہاروں رات کے چاند کی
فوجیلیت سیتاڑوں پر، اور ڈلما امیمیا اے کیرام علیہم السلام کے واریس و
جا نشین ہے । امیمیا اے کیرام علیہم السلام کا تکریم دینار و دیرہم نہیں ہے । انہوں
نے وراست میں سرپر دل کو چوہا ہے تو جس نے اسے ہاسیل کیا اس نے پورا ہیسسا
پایا ।” (سنابداؤد، کتاب العلم، باب الحث علی طلب العلم، حدیث، ج ۳۶۴۱، ص ۴۴۴)

صلوا علی الحبیب ! صلی اللہ تعالیٰ علی محمد

हडीस (7)

बेहतरीन शख्स

हज़रते سَمْيَدُونَا عُبَّادُ مُسْلِمٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ سे رिवायत है कि शहन्शाहे मदीना, क़रारे क़ल्बो सीना, साहिबे मुअ़त्तर पसीना, बाइसे नुजूले सकीना, फैज़् गन्जीना, صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने इर्शाद फ़रमाया : “بَشِّرْكُمْ مَنْ تَعْلَمُ الْقُرْآنَ وَعَلَمَهُ” या 'नी तुम में बेहतरीन शख्स वोह है, जिस ने कुरआन को सीखा और दूसरों को सिखाया ।”

(صحیح البخاری، کتاب فضائل القرآن، باب حیر کم ... الخ، الحدیث ۲۷، ج ۳، ص ۱۰)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! कुरआन सीखने सिखाने में बहुत वुस्अ़त है, बच्चों को कुरआन के हिज्जे सिखाना, क़ारी साहिबान का तज्वीद सीखना सिखाना, उँ-लमाए किराम का कुरआनी अह़काम बज़्रीअ़ए हडीस व फ़िक्र सीखना सिखाना, سूफ़ियाए किराम का असरार व रुमूज़े कुरआन ब सिल्सिलए तरीक़त सीखना सिखाना सब कुरआन ही की ता'लीम है । सिर्फ़ अल्फ़ाज़े कुरआन की ता'लीम मुराद नहीं ।

(میرआطُول منانجیہ، جی. 3، س. 217)

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ عَلَيْنَا مُبِينٌ ! تَبَلَّغْنَا مَنْ كُوْنُنَا ! تहरीک दा 'वते इस्लामी के तहत कुरआने पाक की ता'लीमात को आम करने के लिये अन्दरून व बैरूने मुल्क हिफ़ज़ो नाज़िरा के ला ता'दाद मदारिस बनाम “मद्र-सतुल मदीना” क़ाइम हैं । पाकिस्तान में हज़ारों म-दनी मुन्ने और म-दनी मुनियों को हिफ़ज़ो नाज़िरा की मुफ़्त

تا'لیم دی جا رہی ہے । اسی ترہ مुख्तلیف مساجید وغیرہ میں
ڈمُون بَا'د نماجِ اشہارہ مدرسات مدارس مداریں کی
تارکیب ہوتی ہے جن میں بडی ڈمُ کے اسلامی بارے سہیہ مخالف ریج
سے ہرلٹ کی درست ادائیگی کے ساتھ کورآنے کریم سیخاتے اور
دواعیں یاد کرتے، نماجِ وغیرہ درست کرتے اور سوچاتوں کی
تا'لیم مufat hāsīl کرتے ہیں । ایک ایسا عجین دنیا کے مुख्तلیف
معاملیک میں اکسر بھروسے کے اندر تکریب نہ رہا اسی دنیا مداریں
بنام مدرسات مداریں (بڑا ایسا لالہ) بھی لگائے جاتے ہیں جن
میں اسلامی بھروسے کورآنے پاک، نماج اور سوچاتوں کی مufat
تا'لیم پاٹیں اور دواعیں یاد کرتی ہیں । شیخ ترکیت، امیر
اہل سوچ، بانی دا'vat اسلامی ہجراۃ اعلیٰ علی محدث
ابوبکر بن عباس رضی اللہ عنہ اور امام حنفی
کے جذبات یہ ہے :

یہی ہے آرجنڈ تا'لیمے کوڑاں اُمّہ ہو جائے
تیلابات کرننا سُبھو شام میرا کام ہو جائے

صلوٰعَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (8) اسلامیہ میں کرننا فرج ہے

ہجراۃ ساییدونا انہیں رضی اللہ تعالیٰ عنہ سے مارکی ہے کہ ہجراۃ
پاک، ساہبی لاؤں اک، سایہ اپلاؤں اک ارشاد

फ़रमाते हैं : يَا 'نِي طَلْبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ ” : या 'नी इल्म का हासिल करना हर मुसल्मान मर्द (व औरत) पर फ़र्ज़ है ।”

(شعب الإيمان، باب في طلب العلم، الحديث: ١٦٦٥، ج ٢، ص ٢٥٤)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! हर मुसल्मान मर्द औरत पर इल्म सीखना फ़र्ज़ है, (यहां) इल्म से ब क़दरे ज़रूरत शर-ई मसाइल मुराद हैं लिहाज़ा रोज़े नमाज़ के मसाइले ज़रूरिय्या सीखना हर मुसल्मान पर फ़र्ज़, हैज़ व निफ़ास के ज़रूरी मसाइल सीखना हर औरत पर, तिजारत के मसाइल सीखना हर ताजिर पर, हज़ के मसाइल सीखना हज़ को जाने वाले पर ऐन फ़र्ज़ हैं लेकिन दीन का पूरा आलिम बनना फ़र्ज़ किफ़ाया कि अगर शहर में एक ने अदा कर दिया तो सब बरी हो गए ।

(ميرआतुल मनाजीह, جि. 1, س. 202)

شَوَّخِي تَرِيكَتْ अमीरे अहले سुन्नत बानिये दा'वते इस्लामी हज़रत अल्लामा मौलाना अबू बिलाल मुहम्मद इल्यास अत्तार क़ादिरी अपने एक मक्तूब में लिखते हैं : “**मीठे मीठे इस्लामी भाइयो !** अप्सोस ! आज कल सिर्फ़ व सिर्फ़ दुन्यावी उलूम ही की तरफ़ हमारी अक्सरिय्यत का रुजहान है । इल्मे दीन की तरफ़ बहुत ही कम मैलान है । **هَدَىٰ سَهِيْلَةٌ** पाक में है : يَا 'نِي طَلْبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ ” : या 'नी इल्म का तलब करना हर मुसल्मान मर्द (व औरत) पर फ़र्ज़ है ।

इस हडीसे पाक के तहत मेरे आक़ा आ'ला (سنن ابن ماجہ ج ١٤٦ ص ٢٢٤)

ہجھر، امامے اہلے سُنّت، مولانا شاہ امام احمد رضا خان
 نے جو کوچ فرمایا، اس کا آسان لفظوں مें مुख्तसر ان
 بخالا سا ارجمند کرنے کی کوشش کرتا ہے۔ سب مें اولین و اہم
 ترین فرج یہ ہے کہ بُنْيَادِ اُکَادِ کا ایلم ہاسیل کرے۔ جس سے
 آدمی سہی ہول اُکیدا سُونی بنتا ہے اور جن کے انکار و
 مُخْدَل سے کافیر یا گومراہ ہے جاتا ہے۔ اس کے باہم مساہلے
 نماج یا' نی اس کے فرائج و شرائط و مُعْصیت (یا' نی نماج توڈنے
 والی چیز) سیخے تاکہ نماج سہی ہوئے پر ادا کر سکے۔ فیر جب
 ر-مجان نوں مُبارک کی تشریف آواری ہو تو روزوں کے مساہل،
 مالیک نیسا بے نامی (یا' نی ہکیکت نہ ہو کہن بڑھنے والے مال کے
 نیسا بے مالیک) ہو جائے تو جکات کے مساہل، ساہبے اسٹات اُت
 ہو تو مساہلے حج، نیکاہ کرننا چاہے تو اس کے جریب مساہل،
 تاجیر ہو تو خریدو فروخت کے مساہل، مُجَارِ اُ یا' نی کاشت-کار
 (و جمیں دار) پر خetti بادی کے مساہل، مُلاجیم بننے اور
 مُلاجیم رکھنے والے پر ایجادا کے مساہل۔ (یا' نی اور
 اسی پر کیا س کرتے ہوئے) هر مُسلمان اُکیل و بَالِیل مَرْد و
 اُورت پر اس کی مُجودا ہالت کے مُتَابِک مُسلِم سیخنا فرج
 ائن ہے۔ اسی ترہ هر اک کے لیے مساہلے ہلکا ل و ہرام بھی سیخنا
 فرج ہے۔ نیج مساہلے کلپ (باتیں مساہل) یا' نی فرائج کلپیا

(बातिनी फ़राइज़) म-सलन आजिज़ी व इख्लास और तवक्कुल वगैरहा और इन को हासिल करने का तरीक़ा और बातिनी गुनाह म-सलन तकब्बुर, रियाकारी, हसद वगैरहा और इन का इलाज सीखना हर मुसलमान पर अहम फ़राइज़ से है ।”

(माखूज अज़ फ़तावा र-ज़विय्या, जि. 23, स. 623, 624)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

हृदीस (9)

रिज़क का ज़ामिन

इज़रते सन्धिदुना ज़ियाद बिन हारिस رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ से मरवी है कि नबिये मुकर्रम, नूरे मुजस्सम, रसूले अकरम, शहन्शाहे बनी आदम مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ تَكَلَّمَ اللَّهُ لَهُ بِرْزَقٌ का फ़रमाने ज़ीशान है : صَلَوَاتُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ या 'नी जो शख्स त-लबे इल्म में रहता है, अल्लाह तअ़ाला उस के रिज़क का ज़ामिन है ।”

(تاریخ بغداد, رقم: ١٥٣٥ ج ٣ ص ٣٩٨)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! अल्लाह तअ़ाला तालिबे इल्म को खास तौर पर ऐसे ज़रीए से रिज़क अ़ता करेगा कि उस का गुमान भी न होगा । लिहाज़ा तालिबुल इल्म को चाहिये कि अपने रब ही पर तवक्कुल करे और थोड़े खाने और कम लिबास पर क़नाअत करे । इमाम मालिक عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْخَالِقِ फ़रमाते हैं : जो फ़क़र पर राज़ी न होगा तो उस का मत्लूब या 'नी इल्म न मिल सकेगा ।

(فيض القدير، تحت الحديث رقم ٨٨٣٨ ج ٦، ص ٢٢٨، ملخصاً)

पेशकर्ण : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिय्या (दा'वते इस्लामी)

फ़िक़हे हृ-नफी के अ़ज़ीम पेशवा इमामे आ'ज़म अबू हनीफ़ा
رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ كे होन्हार शागिर्द इमाम अबू यूसुफ़ ने जब
رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ इमामे आ'ज़म की शागिर्दी इख़ित्यार की तो आप माली
तौर पर ज़बूं हळ्ली का शिकार थे। लेकिन आप ने हिम्मत न हारी और
मुसल्सल इल्म हळ्सिल करते रहे और आखिरे कार फ़िक़हे हृ-नफी के
इमाम कहलाए।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (10) राहे खुदा का मुसाफिर

(جامع الترمذى، أبواب العلم، باب فضل طلب العلم، الحديث ٢٦٥٦، ج ٤، ص ٢٩٥)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! जो कोई मस्अला पूछने के लिये
अपने घर से या इल्म की जुस्त-जू में अपने वतन से उँ-लमा के पास
गया वोह भी مُعْجَلٌ مُّجَاهِدٌ فَمَنْ سَبَقَ لِلّٰهِ حِلًّا (या'नी राहे खुदा
जिहाद करने वाले की तरह) है। ग़ा़ज़ी की तरह घर लौटने तक उस का

पेशकशः मजलिसे अल मदीनतल डल्मिय्या (दा'वते इस्लामी)

سارا وکٹ اور ہـ۔رـ۔ کت ڈبادت ہوگی ।

(میرआтуل مناجیہ، جی. 1، ص. 203)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

سیخنے کے لیے سफر کرنا بujugوں کی سुنnt है

میठے میठے اسلامی بھائیو ! یکینن اسلام حاصل کرنے کے لیے سफر کرنا بujuganے دین کی سुnnt है । اور وہ نुfوسے کुدیشیا تو اس کثیر دaur مें اسلام حاصل کرنے के لیے سफर کرتे थे जब سफर ऊंट पर, घोड़े पर या पैदल किया जाता था । और मन्ज़िल तक पहुंचने में कई रोज़ और कभी कभी कई माह सर्फ़ हो जाते थे । जब कि आज कल तो महीनों का سफर दिनों में और दिनों का सफर घन्टों में तै हो जाता है । उस दौर में इस क्दर दुश्वारियां होने के बा وujūd lōgōं में जज्बा था कि वोह राहे khūdā مें سफर करते थे । और سुन्तों के रास्ते में आने वाली हर तकलीफ़ को khāndā पेशानी से बरदाशत कर लेते थे । मगर اफ़सोस ! आज हालां कि सफर कرنا निहायत ही آسان हो चुका है । फिर भी इस آسانी से fā'ida उठाने के لیے कोई تयार नहीं । हाँ ! hūsūlे du'ya के لیے इस آسانी का pūra pūra fā'ida उठाया जाता है । दौलत कमाने के لिये लोग हज़ारों میلوं का سफर तै कर के न जाने कहां कहां पहुंच जाते हैं । माल कमाने

की ग़रज़ से मां बाप, बीवी बच्चों सब से फुरक्त और जुदाई गवारा कर लेते हैं। ख़ूब कमाते हैं, बेंक बेलेन्स बढ़ाते हैं, ख़ूब खुश होते हैं, हर वक्त मालों दौलत के ढेर के सुहाने सपने देखते रहते हैं, दौलत बढ़ाने की नई नई तरकीबें सोचते रहते हैं। शबो रोज़ माल ही के जाल में फ़ंसे रहते हैं। आह ! हुब्बे माल में हर एक आज सफ़र करने के लिये बे क़रार और सर धड़ की बाज़ी लगा देने के लिये तय्यार नज़र आता है। इस्लाम की सर बुलन्दी के लिये नेकी की दा'वत पेश करने के लिये कौन अपने घर से निकले। आह ! सद आह !

वोह मर्दें मुजाहिद नज़र आता नहीं मुझ को
हो जिस की रगों पै में फ़क़त मस्तिये किरदार

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! ﷺ ! दा'वते इस्लामी के म-दनी क़ाफ़िले क़र्या ब क़र्या गाउं ब गाउं, मुल्क ब मुल्क 3 दिन, 12 दिन, 30 दिन और 12 माह के लिये राहे ख़ुदा عَزُّوجَلْ में सफ़र करते रहते हैं। हमें चाहिये कि अपनी और सारी दुन्या के लोगों की इस्लाह की कोशिश के लिये आशिक़ाने रसूल के हमराह दा'वते इस्लामी के म-दनी क़ाफ़िलों में सफ़र को अपना मा'मूल बना लें।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (11)

गुनाहों का कफ़्फ़ारा

हज़रते सच्चिदुना سख़िبِرह رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ رِحْمَةً وَلَهُ وَسْلَمُ कि हुज़रे पाक, साहिबे लौलाक, सच्चाहे अप्लाक का फ़रमाने मणिफ़रत निशान है : “مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضِيَ” या 'नी जो शख़स इल्म त़लब करता है, तो येह उस के गुज़श्ता गुनाहों का कफ़्फ़ारा है।”

(جامع الترمذى، ابواب العلم، باب فضل طلب العلم، الحديث ۲۶۵۷، ج ۴، ص ۲۹۵)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! तालिबे इल्म से सग़ीरा गुनाह (उसी तरह) मुआफ़ हो जाते हैं जैसे वुज़ू नमाज़ वगैरा इबादात से, लिहाज़ा इस का मत्लब येह नहीं है कि तालिबे इल्म जो गुनाह चाहे करे। या (इस हृदीस का) मत्लब येह है कि अल्लाह तभ़ाला नियते खैर से इल्म त़लब करने वालों को गुनाहों से बचने और गुज़श्ता गुनाहों का कफ़्फ़ारा अदा करने की तौफ़ीक़ देता है।

(ميرआतुल मनाजीह, جि. 1, س. 203)

صَلَوَاتُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

हृदीस (12)

दीन की समझ

हज़रते सच्चिदुना मुआविया سے रिवायत है कि अल्लाह तभ़ाल के महबूब, दानाए गुयूब, मुनज्ज़हुन अनिल उयूब मَنْ يُرِدُ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يَقْهِهُ فِي الدِّينِ“ : ने इशाद फ़रमाया

या 'नी अल्लाह तआला जिस के साथ भलाई का इरादा फ़रमाता है, उस को दीन की समझ अतः फ़रमाता है।"

(صحيح البخاري، كتاب العلم باب من يرد الله به خيرا... إلخ، الحديث: ٧١، ج ١، ص ٤٣)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! फ़िक्रह के शर-ई मा'ना येह हैं कि
 अहकामे शरइय्या फ़रइय्या को उन के तफ़्सीली दलाइल से जानना । (इस हडीस के) मा'ना येह हुए कि अल्लाह जिसे तमाम दुन्या की भलाई अतः फ़रमाना चाहता है उसे फ़कीह बनाता है । (माखूज अज़ नुज्हतुल कारी शहें सहीहुल बुखारी, ج. 1, س. 424) या 'नी उसे इल्म, दीनी समझ और दानाई बख़्शता है । ख़्याल रहे कि फ़िक्रे ज़ाहिरी, शरीअत है और फ़िक्रे बातिनी, तरीक़त और हकीक़त, येह हडीस दोनों को शामिल है । इस (हडीस) से दो मस्अले साबित हुए एक येह कि कुरआनो हडीस के तरजमे और अल्फ़ाज़ रट लेना इल्मे दीन नहीं बल्कि इन का समझना इल्मे दीन है । येही मुश्किल है । इसी के लिये फु-क़हा की तक़्लीद की जाती है । इसी वजह से तमाम मुफ़स्सिरीन व मुह़दिसीन आइम्मए मुज्तहिदीन के मुक़लिलद हुए अपनी हडीस दानी पर नाज़ाँ न हुए । दूसरे येह कि हडीस व कुरआन का इल्म कमाल नहीं, बल्कि इन का समझना कमाल है । **اَلِمْ** दीन वोह है जिस की ज़बान पर **اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ** और **رَسُولُهُ** का फ़रमान हो और दिल में इन का **فैज़ान** ।

(ميرआतुल मनाजीह, ج. 1, س. 187)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! इल्मे दीन व ड़-लमाए हक़क़ा के फ़ज़ाइल बे शुमार हैं मगर अफ़सोस कि आज कल इल्मे दीन की तरफ़ हमारा रुजहान न होने के बराबर है। अपने होन्हार बच्चों को दुन्यवी उलूम व फुनून तो ख़ूब सिखाए जाते हैं मगर सुन्नतें सिखाने की तरफ़ तवज्जोह नहीं की जाती। अगर बच्चा ज़रा ज़हीन हो तो उस के वालिदैन के दिल में उसे डोक्टर, इन्जीनियर, प्रोफ़ेसर, कम्प्यूटर प्रोग्रामर बनाने की ख़्वाहिश अंगड़ाइयां लेने लगती है और इस ख़्वाहिश की तकमील के लिये उस की दीनी तरबियत से मुंह मोड़ कर मग़रिबी तहज़ीब के नुमायन्दा इदारों के मख़्लूत माहोल में तालीम दिलवाने में कोई अ़ार महसूस नहीं की जाती बल्कि उसे “आ’ला ता’लीम” की ख़ातिर कुफ़्फार के हवाले करने से भी दरेग़ नहीं किया जाता। और अगर बच्चा कुन्द ज़ेहन है या शाराती है या मा’जूर है तो जान छुड़ाने के लिये उसे किसी दारुल उलूम या जामिआ में दाखिला दिला दिया जाता है। ब ज़ाहिर इस की वजह येही नज़र आती है कि वालिदैन की अक्सरियत का मत्महे नज़र महूज़ दुन्यवी माल व जाह होती है, उख़्वी मरातिब का हुसूल उन के पेशे नज़र नहीं होता। वालिदैन को चाहिये कि अपनी औलाद को आलिम बनाएं ताकि वोह आलिम बनने के बा’द मुआ-शरे में लाइके तक्लीद किरदार का मालिक बने और दूसरों को इल्मे दीन भी सिखाए।

مَدِينَة : ! دَانِيَةٌ إِنْتِجَامٌ كَسَّارٌ
مَدِينَةٌ إِنْتِجَامٌ كَسَّارٌ
مَدِينَةٌ إِنْتِجَامٌ كَسَّارٌ
مَدِينَةٌ إِنْتِجَامٌ كَسَّارٌ

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (13) नजात का ज़रीआ

(جامع الترمذى، أبواب صفة القيامة، الحديث ٢٥٠٩، ج ٤، ص ٢٢٥)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! इस फ़रमान का एक मत्तलब
येह भी हो सकता है कि जिस ने ख़ामोशी इख़ित्यार की वोह दोनों
जहां की बलाओं से महफूज़ रहा । हुज्जतुल इस्लाम इमाम मुहम्मद

पेशकशः मञ्जिलिसे अल मदीबतल इलिक्काय्या (द्व'वरे इस्लामी)

ग़ज़ाली ﷺ فَرَمَاتَهُ هُنْ : “كَلَامٌ أَرْبَعَ كِسْمٍ كَهُنْ، (एक) خَالِسٌ نُوكْسَانٌ دَهُ، (दूसरा) خَالِسٌ مُوفَّدٌ، (तीसरा) نُوكْسَانٌ دَهُ بَهُيْ أَوْرَ مُوفَّدٌ بَهُيْ، (चौथा) نَنْ نُوكْسَانٌ دَهُ أَوْرَ نَنْ مُوفَّدٌ । خَالِسٌ نُوكْسَانٌ دَهُ سَهْ هَمَشَاهَ پَرَهَجُ جَرْلَرِيْ هُنْ । خَالِسٌ مُوفَّدٌ كَلَامٌ جَرْلَرِيْ كَرَهُ । جُو كَلَامٌ نُوكْسَانٌ دَهُ بَهُيْ هُونْ أَوْرَ مُوفَّدٌ بَهُيْ تَسَهُ كَبَلَنَهُ مَهْ إِهْتِيَاهَتَ كَرَهُ، بَهْتَرَهُ هُنْ كَيْ نَبَلَهُ أَوْرَ كَيْتَهُ كِسْمٌ كَهُنْ كَلَامٌ مَهْ وَكَتَ جَاهَهُ كَرَنَهُ । إِنْ كَلَامَهُ مَهْ إِمْتِيَاهَجُ كَرَنَهُ مُوشِكَلٌ هُنْ لِهَاجَهُ خَامَشَيَهُ بَهْتَرَهُ هُنْ ।”

(میرआतुل مनाजीह, جि. 6, س. 464)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَامٌ

बोलने का नुक्सान

एक मर्तबा बादशाह बहराम किसी दरख़्त के नीचे बैठा हुवा था कि उसे किसी परिन्दे के बोलने की आवाज़ सुनाई दी । उस ने परिन्दे की तरफ़ तीर फेंका जो उसे जा लगा (और वोह हलाक हो गया) । बहराम ने कहा : “ज़बान की हिफ़ाज़त इन्सान और परिन्दे दोनों के लिये मुफ़ीद है कि अगर येह न बोलता तो इस की जान बच जाती ।”

(المستظرف في كل فن مستظرف ،الباب الثالث عشر ،ج ١ ،ص ١٤٧)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَامٌ

हृदीस (14) रहनुमाई की फ़जीलत

हज़रते सच्चिदुना अबू मस्तुद अन्सारी رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سे مارवी
है कि नबिये मुकर्म, नूरे मुजस्सम, रसूल अकरम शहन्शाहे
बनी आदम صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ का फ़रमाने खुशबूदार है :
“مَنْ دَلَّ عَلَى حَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ”
बताएगा, तो उसे भी उतना ही सवाब मिलेगा, जितना कि उस नेकी पर
अ़मल करने वाले को ।”

(صحیح مسلم، کتاب الإمارۃ، باب فضل اعانة الغازی... الخ، الحديث ۱۸۹۳، ص ۱۰۵)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! नेकी करने वाला, कराने वाला,
बताने वाला, मश्वरा देने वाला सब सवाब के मुस्तहिक हैं । (मिरआतुल
मनाजीह, جि. 1, स. 194) सरकारे दो आ़लम صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने इशाद
फ़रमाया : “اَللّٰهُ اَكْبَرُ” की क़सम ! अगर अल्लाह तआला तुम्हारे
ज़रीए किसी एक को भी हिदायत दे दे तो येह तुम्हारे लिये सुख़ ऊंटों से
बेहतर है ।”

(سنن ابو داؤد، الحديث ۳۶۶۱، ج ۲، ص ۳۵۰)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (15) नेकी की दा'वत

हज़रते सच्चिदुना अब्दुल्लाह बिन अम्र رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا रिवायत
करते हैं कि शहन्शाहे मदीना, क़रारे क़ल्बो सीना, साहिबे मुअ़त्तर
पसीना, बाइसे नुजूले सकीना, फैज़ गन्जीना इशाद

पेशकरा : ماجلیسے اول مदینatuल ڈلین्या (दा'वत इस्लामी)

फ़रमाते हैं : يَا'نِي مَرِي تَرَفٌ سَهْوَنْهَا دُو، اَغَرْهَ اَكْहَيْهِ“^{بِلْفُرْعَانِي وَلُؤْا يَهْ}”
 آयत हो । ”^(صحیح البخاری، کتاب احادیث الانبیاء باب ما ذکر عن بنی اسرائیل، الحدیث ۴۶۱ ج ۳، ص ۴۶۲)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! आयत के मा’ना अलामत और निशानी के हैं। इस लिहाज़ से हुजूर صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَاللَّهُ وَسَلَّمَ के मो‘जिज़ात, अहादीस, अहकाम, कुरआनी आयात सब आयतें हैं। इस्तिलाह में कुरआन के उस जुम्ले को आयत कहा जाता है जिस का मुस्तकिल नाम न हो। नाम वाले मज्झून को सूरत कहते हैं। यहां आयत से लु-ग़वी मा’ना मुराद हैं या’नी जिसे कोई मस्अला या हडीस या कुरआन शरीफ़ की आयत याद हो वोह दूसरे को पहुंचा दे। ذَامَتْ فِيْوُضُهُمْ तब्लीग़ सिर्फ़ उ-लमा पर फ़र्ज़ नहीं, हर मुसल्मान ब क़दरे इल्म मुबल्लिग़ है और हो सकता है कि आयत के इस्तिलाही मा’ना मुराद हों और इस से आयत के अल्फ़ाज़ मा’ना मत्लब मसाइल सब मुराद हों या’नी जिसे एक आयत हिफ़ज़ हो उस के मु-तअल्लिक़ कुछ मसाइल मा’लूम हों लोगों तक पहुंचाए, तब्लीग़ भी बड़ी अहम इबादत है।

(मिरआतुल मनाजीह, جि. 1, ص. 185)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! मा’लूम हुवा कि हम जो कुछ भी सुन्तें वगैरा जानते हैं उसे अहूसन तरीके से दूसरे इस्लामी भाइयों तक पहुंचाना चाहिये। हां आयाते मुक़द्दसा की तफ़सीर और अहादीसे मुबा-रका की शर्ह, आम इस्लामी भाई अपनी तरफ़ से नहीं कर

सकता, येह मुफ़स्सरीन व मुह़दिसीने किराम का काम है। ताहम नेकी की दा'वत देने वाले मुबल्लिग के लिये येह बात निहायत ही ज़रूरी है कि वोह इल्म हासिल करता रहे और इस मस्ऱ्फिय्यत के दौर में हुसूले इल्म के आसान ज़राएअ में से एक ज़रीआ तब्लीगे कुरआनो सुन्नत की अ़ालमगीर गैर सियासी तहरीक दा'वते इस्लामी के सुन्नतों भरे इज्जतमाआत में शिर्कत भी है।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (16) दुआ की अहमिय्यत

हज़रते سَيِّدِ الدُّنْيَاِ اَنَّ سَبِيلِ مَالِكٍ سे खियायत है कि सरकारे वाला तबार, हम बे कसों के मददगार, शाफ़ीए रोज़े शुमार, दो अ़ालम के मालिको मुख्तार, हृबीबे परवर्द गार صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَالْهُ وَسَلَّمَ ने इशाद फ़रमाया : “**الدُّعاءُ مُحْكَمُ الْعِبَادَةِ**” दुआ इबादत का मग़ज़ है।”

(جامع الترمذى، كتاب الدعوات، الحديث: ٣٣٨٢، ج ٥، ص ٢٤٣)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! दुआ इबादत का रुक्ने आ'ला है। दुआ इबादत का मग़ज़ इस ए'तिबार से है कि दुआ मांगने वाला हर एक से कनारा कर के अपने रब عَزَّوَجَلَّ की बारगाह में मुनाजात करता है।

(فيض القدير، ج ٣، ص ٢١)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिय्या (दा'वते इस्लामी)

हृदीस (17) दुआ बला को टाल देती है

هُجْرَةٌ سَمِيَّدُونَا أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ مِنْ مَرْءَتِي
هُوَ الَّذِي أَنْهَى الْأَنْوَارَ عَنِ الْمَدِينَةِ إِلَيْهَا وَإِلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَمَنْجَنْهُنَّ أَنْهَى الْأَنْوَارَ عَنِ الْمَدِينَةِ إِلَيْهَا وَإِلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَا نَبِيَّ دُعَاءُ يَرُدُّ الْبَلَاءَ“ : ”
या नी दुआ बला को टाल देती है।”

(الجامع الصغير، للسيوطى، الحديث: ٤٢٦٥، ص ٢٥٩)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! दुआ के दो फ़ाएदे हैं एक ये ह कि
इस की ब-र-कत से आई बला टल जाती है दूसरे ये ह कि आने वाली
बला रुक जाती है। लिहाज़ा फ़क़त् बला आने पर ही दुआ न की जाए
बल्कि हर वक्त दुआ मांगनी चाहिये, शायद कोई बला आने वाली हो जो
इस दुआ से रुक जाए।

(ميرआतुल मनाजीह، جि. 3، س. 295)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

गैबी मदद

दौरे न-बवी में एक ताजिर मदीनए पाक से शाम और शाम से
मदीनतुल मुनब्वरह माल लाता और ले जाता था। एक बार अचानक एक
डाकू घोड़े पर सुवार उस की राह में हाइल हुवा और ललकार कर ताजिर
पर झपटा। ताजिर ने कहा : “अगर तू माल के लिये ऐसा कर रहा है तो
माल ले ले और मुझे छोड़ दे।” डाकू कहने लगा : “माल तो मैं लूँगा।

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिया (दा'वते इस्लामी)

ही, इस के साथ साथ तेरी जान भी लूंगा।” ताजिर ने उसे बहुत समझाया मगर वोह न माना। बिल आखिर ताजिर ने उस से इतनी मोहलत मांगी कि बुजू कर के नमाज़ पढ़े और कुछ दुआ करे। डाकू इस पर राजी हो गया। ताजिर ने बुजू कर के चार रकअत नमाज़ पढ़ी और हाथ उठा कर तीन बर येह दुआ की :

يَا وَدُودِيَا وَدُودِيَا وَدُودِ
تَرْجِمَة : ऐ महब्बत फ़रमाने वाले,
يَا دُودِيَا وَدُودِيَا وَدُودِ
ऐ महब्बत फ़रमाने वाले, ऐ महब्बत
يَا ذَالْعَرْشِ الْمَجِيدِ، يَا مُبْدِئِ
फ़रमाने वाले, ऐ बुजुर्ग अर्श वाले,
يَا مُعِيدِيَا فَعَالْ لِمَاءِ يُرِيدِ
ऐ पैदा करने वाले, ऐ लौटाने वाले,
أَسْلَكَ بِنُورِ رَجْهَكَ الَّذِي
ऐ अपने इरादे को पूरा करने वाले, मैं
مَلَأَ أَرْ كَانَ عَرْشَكَ
तुझ से सुवाल करता हूं तेरे उस नूर
وَأَسْلَكَ بِقُدْرَتِكَ التِّي
के तुफैल जिस ने तेरे अर्श को भर
قَدْرُتَ بِهَا عَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ
दिया, मैं तुझ से सुवाल करता हूं तेरी
وَبِرَحْمَتِكَ التِّي وَسِعَتْ كُلَّ
उस कुदरत के तुफैल जिस के साथ
شَيْءٌ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا مُغِيْثَ أَغْشِيْ
तू अपनी तमाम मख्लूक पर क़ादिर
है और तेरी उस रहमत के तुफैल जो
हर शै को घेरे हुए है, तेरे सिवा कोई
मा'बूद नहीं है ऐ मदद फ़रमाने वाले
मेरी मदद फ़रमा ।

जब वोह ताजिर दुआ से फ़ारिग़ हुवा तो देखा कि एक शख्स सफेद घोड़े पर सुवार, सब्ज़ कपड़ों में मल्बूस हाथ में नूरानी तलवार लिये हुए मौजूद है। वोह डाकू उस सुवार की तरफ़ बढ़ा। मगर क़रीब पहुंचते ही उस का एक नेज़ा खा कर ज़मीन पर आ रहा। वोह सुवार ताजिर के पास आया और कहा : “तुम इसे क़त्ल करो।” ताजिर ने पूछा : “आप कौन हैं?” मैं ने अब तक किसी को क़त्ल नहीं किया और न इसे क़त्ल करना मेरे दिल को गवारा होगा।” उस सुवार ने पलट कर डाकू को मार डाला और ताजिर को बताया कि मैं ने तीसरे आस्मान के दरवाज़ों की खटपट सुनी जिस से जान लिया कि कोई वाकिअ़ा हुवा है, और जब तुम ने दोबारा दुआ की आस्मान के दरवाज़े इस ज़ोर से खुले कि उन से चिंगारियां निकलने लगीं। तुम्हारी सहबारा दुआ सुन कर हज़रते जिब्रील تَشَارِيفَ عَلَيْهِ السَّلَام लाए और उन्होंने आवाज़ दी : “कौन है जो इस सितम रसीदा की मदद को जाए?” तो मैं ने अपने रब से दुआ की : “या अल्लाह ! इस के क़त्ल का काम मेरे जिम्मे फ़रमा।” ये ह बात याद रखो जो मुसीबत के बक्तु तुम्हारी ये ह दुआ पढ़ेगा चाहे कैसा ही हादिसा हो अल्लाह तअ़ाला उसे उस मुसीबत से महफूज़ रखेगा और उस की दाद रसी फ़रमाएगा।

(روض الرياحين، الحكایة الشامنة والتسعون بعد مئتين، ص ٢٥٦ و الاصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٣١٣)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिया (दा'वते इस्लामी)

ہدیٰس (18) دھوکا دئے کا نुکسान

ہज़रत سَلَّمَ دِيْنَهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ سے مارవی ہے کہ
نبیٰ یَعْلَمُ مُكَرَّمٌ، نُورٌ مُعْجَسْسٌ، رَسُولٌ اَكَرَمٌ، شَاهِنْشَاهٌ بَنِي اَدَمَ
مَنْ عَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا“ : کا فَرِمَانِ اَللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
یا 'نی جو دھوکا دئی کرے تو ہم میں سے نہیں ہے ।”

(جامع الترمذی، ابواب الیوع، باب ماجاء في كراهة العرش، الحديث ۱۳۱۹، ج ۳، ص ۵۷)

میठے میठے اِسْلَامِی بَادْیَوَهُ ! اِس (ہدیٰس) سے ما'لُوم ہوا کہ
تیجارتی چیजٰ میں اِب پیدا کرنا بھی جُرم ہے، اور کुدرتی پیدا شُودا اِب کو
छُپانا بھی جُرم ہے । دेखو (نبیٰ یَعْلَمُ اَللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نے) بَارِیش سے
بھی گُلّے کو چُپانا میلَا وَتْ ہی میں دَاخِلِ فَرِمَایا । (میر آتُول مَنَاجِیہ،
ج 4، ص 273) چُنَانَچَهْ ہجَرَت سَلَّمَ دِيْنَهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ سے
رِیَوَات ہے کہ تاجدارِ رِیَالِت، شَاهِنْشَاهٌ نُبُوَّبَت، مَحْجُونَے جُودے سَخَّاَوَت،
پَکَرَے اُبِّ-جِبِّ-مَتَوْ شَارَافَت، مَهْبُوبَے رَبْوَلِ دِیْجَت، مَوْهَسِنَے اِنْسَانِیَت
گُلّے کے اک ڈِر پر گُزِرے تو اپنا ہاथ شَارِفٌ اُس میں دَالِ دیا । آپ کی
کی اَنْجِلِیَوَنَے نے اُس میں تاری پَارِدِی تُو فَرِمَایا : “اے گُلّے والے یہ کیا ?” اُبِّ کی : “یا رَسُولُ اللَّهِ لَلَّا هُوَ بِهِ وَاللَّهُ وَسَلَّمَ
میں دَالِ دیا । اِس پر بَارِیش پَدِ گَردِی ।” فَرِمَایا : “تُو گیلے
گُلّے کو تُونے ڈِر کے اوپر کَیْنَ نَدَالَا تاکہ اِسے لَوَگ دِکھ لَتے، جو دھوکا دے
تو ہم میں سے نہیں ।” (صحیح مسلم، کتاب الائمان، باب قول النبی ﷺ مِنْ غَشٍ فَلَيْسَ مِنَّا، الحديث ۱۰۲، ص ۶۵)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

پَشْکَرَا : مَجَالِسِ اَلْمَدِيَنْتُولِ اِنْلِیَّا (دا'وَتِ اِسْلَامِی)

हृदीस (19)

तौबा की बुन्याद

हज़रते ساتھ دُنہا اُبَنَے مَسْكُوْدِ عَنْ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سے مارवی ہے کہ ہُجُّرے پاک، ساہِبِ لَوْلَاک، سَعْيَاهِ اَفْلَاکِ اَسْلَمْ اِشَادِ فَرِمَاتے ہیں : “يَا 'نِي شَارِمِنْدَغِي تَوْبَةٌ”

(سنن ابن ماجہ، ابواب الزهد، باب ذکر التوبۃ، الحدیث: ۴۹۲، ۴۲۵۲، ج، ۴، ص)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! चूंकि गुज़श्ता गुनाहों पर नदामत (या'नी शरमिन्दगी) तौबा का रुक्ने आ'ला है कि इस पर बाकी सारे अरकान मन्नी हैं, इस लिये सिर्फ़ नदामत का ज़िक्र फ़रमाया । जो किसी का हड़ मारने पर नादिम होगा तो हड़ अदा भी कर देगा, जो बे नमाज़ी होने पर शरमिन्दा होगा वोह गुज़श्ता छूटी नमाज़ें क़ज़ा भी कर लेगा ।

(میرआतुل منانीہ، ج. 3، س. 379)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! हमें चाहिये कि नदामते क़ल्बी को पाने के लिये इन म-दनी फूलों पर अ़मल करें :

(1) اَللَّاہُ تَعَالَیٰ کی نے 'متوں पर इس تُرहِ گُرے فِکر کरें कि "उس نے مुझے کروड़ہ نے 'متوں سے نवाज़ा م-سالن مुझے پैदا کی�ा.... مुझے جِنْدگی बाकी रखने के लिये सांسें अ़ता فَرِمَار्इ.... चलने के लिये पाड़ दिये.... छूने के लिये हाथ दिये.... देखने के लिये आंखें अ़ता فَرِمَار्इ.... سुनने के लिये کان दिये.... सूंधने के लिये नाक दी....

बोलने के लिये ज़बान अ़ता की और करोड़हा ऐसी ने 'मतें अ़ता फ़रमाई जिन पर आज तक मैं ने कभी गैर नहीं किया।' फिर अपने आप से यूं सुवाल करे : "क्या इतने एहसानात करने वाले रब तआला की ना फ़रमानी करना मुझे जैब देता है?"

(2) गुनाहों के अन्जाम के तौर पर जहन्नम में दिये जाने वाले अ़ज़ाबे इलाही की शिद्दत को पेशे नज़र रखें म-सलन सरवरे दो आलम صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نे फ़रमाया :

﴿1﴾ "दोज़खियों में सब से हलका अ़ज़ाब जिस को होगा उसे आग के जूते पहनाए जाएंगे जिन से उस का दिमाग़ खौलने लगेगा।"

(صحیح مسلم، کتاب الایمان، باب اهون اهل النار عن دبابا، رقم ٣٦١، ص ١٢٤)

﴿2﴾ "अगर उस ज़र्द पानी का एक डोल जो दोज़खियों के ज़ख्मों से जारी होगा दुन्या में डाल दिया जाए तो दुन्या वाले बदबूदार हो जाएं।"

(جامع الترمذى، كتاب صفة جهنم، بباب ملائكة في صفة شراب اهل النار، الحديث ٢٥٩٣، ج ٤، ص ٢٦٣)

﴿3﴾ "दोज़ख में बुख़्री (या'नी बड़े) ऊंट के बराबर सांप हैं, ये ह सांप एक मर्तबा किसी को काटे तो उस का दर्द और ज़हर चालीस बरस तक रहेगा। और दोज़ख में पालान बंधे हुए ख़च्चरों के मिस्ल बिछू हैं जिन के एक मर्तबा काटने का दर्द चालीस साल तक रहेगा।"

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، حديث عبدالله بن الحارث، رقم ١٧٧٧٩، ج ٦، ص ٢١٧)

﴿٤﴾ “तुम्हारी येह आग जिसे इब्ने आदम रोशन करता है, जहन्म की आग से सत्तर⁷⁰ द-रजे कम है।” येह सुन कर सहाबए किराम जलाने के लिये तो येही काफ़ी है ?” इर्शाद फ़रमाया : “वोह इस से उन्हतर⁽⁶⁹⁾ द-रजे ज़ियादा है, हर द-रजे में यहां की आग के बराबर गरमी है।”

(صحیح مسلم، کتاب الحجۃ بباب فی شدّة حرنبار جہنم برقم ۲۸۴۳، ص ۱۵۲۳)

फिर अपने आप से यूं मुख़ातिब हों। “अगर मुझे जहन्म में डाल दिया गया तो मेरा येह नर्म व नाजुक बदन उस के होलनाक अ़ज़ाबात को किस तरह बरदाश्त कर पाएगा ? जब कि जहन्म में पहुंचने वाली तकालीफ़ की शिद्दत के सबब इन्सान पर न तो बेहोशी त़ारी होगी और न ही उसे मौत आएगी। आह ! वोह वक़्त कितनी बे बसी का होगा जिस के तसव्वुर से ही दिल कांप उठता है। क्या येह रोने का मकाम नहीं ? क्या अब भी गुनाहों से वहशत महसूस नहीं होगी और दिल में नेकियों की मह़ब्बत नहीं बढ़ेगी ? क्या अब भी बारगाहे खुदा वन्दी عَزُوْجَلٌ में सच्ची तौबा पर दिल माइल नहीं होगा ?”

उम्मीद है कि बार बार इस अन्दाज़ से फ़िक्रे मदीना करने की ब-र-कत से दिल में नदामत पैदा हो जाएगी और सच्ची तौबा की तौफ़ीक मिल जाएगी ।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (20) ताइब की फ़ज़ीलत

हज़रते सय्यिदुना इब्ने मस्कुद رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ رिवायत करते हैं कि
सरकारे वाला तबार, हम बे कसों के मददगार, शफीए रोजे शुमार, दो
अ़ालम के मालिको मुख्तार, हबीबे परवर्द गार صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
इशाद फ़रमाते हैं : "يَا نَبِيَّ أَتَأْبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ"
करने वाला ऐसा है जैसा कि उस ने गुनाह किया ही नहीं ।"

(سنن ابن ماجه، أبواب الزهد، باب ذكر التوبة، الحديث رقم ٤٢٥٠، ج ٤، ص ٤٩١)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! तौबा से मुराद सच्ची और
मक्बूल तौबा है जिस में तमाम शराइते जवाज़ व शराइते क़बूल जम्म़
हों कि हुकूकुल इबाद और हुकूके शरीअत अदा कर दिये जाएं, फिर
गुज़श्ता कोताही पर नदामत हो और आयिन्दा न करने का अ़हद, इस
तौबा से गुनाह पर मुत्लक़न पकड़ न होगी बल्कि बा'ज़ सूरतों में तो
गुनाह नेकियों से बदल जाएंगे । رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهَا سے
हज़रते सुफ़्यान सौरी और हज़रते فुज़ैल बिन इयाज़ سे
फ़रमाया करती थीं : “मेरे गुनाह तुम्हारी नेकियों से कहीं ज़ियादा हैं,
अगर मेरी तौबा से ये ह गुनाह नेकियां बन गए तो फिर मेरी नेकियां
तुम्हारी नेकियों से बहुत बढ़ जाएंगी ।”

(मिरआतुल मनाजीह, जि. 3, स. 379)

पेशकशः मञ्जलिसे अल मादीबतल इलियाया (दा'वते इस्लामी)

सच्ची तौबा किसे कहते हैं ?

आ'ला हज़रत, इमामे अहले सुन्नत, मुजहिदे दीनो मिल्लत, शाह मौलाना अहमद रज़ा ख़ान عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمَن f़रमाते हैं : सच्ची तौबा के येह मा'ना हैं कि गुनाह पर इस लिये कि वोह उस के रब عَزُوْجٌ की ना f़रमानी थी नादिम व परेशान हो कर फ़ैरन छोड़ दे और आयिन्दा कभी उस गुनाह के पास न जाने का सच्चे दिल से पूरा अ़ज़म (या'नी इरादा) करे जो चारए कार इस की तलाफ़ी का अपने हाथ में हो बजा लाए ।

(फ़तावा र-ज़विय्या, जि. 21, स. 121)

मदीना : तफ़सीली मा'लूमात के लिये मक-त-बतुल मदीना की शाएअ़ कर्दा किताब “तौबा की रिवायात व हिकायात” का मुता-लअ़ा कीजिये ।

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْحَبِيبِ!

सूदख़ोर की तौबा

इब्तिदाई दौर में हज़रते सच्चिदुना हबीब अ़-जमी عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ القُوی बहुत अमीर थे और अहले बसरा को सूद पर क़र्ज़ा दिया करते थे । जब मक़रूज़ से क़र्ज़ का तक़ाज़ा करने जाते तो उस वक्त तक न टलते जब तक कि क़र्ज़ वुसूल न हो जाता । और अगर किसी मजबूरी की वजह से क़र्ज़ वुसूल न होता तो मक़रूज़ से अपना वक्त ज़ाएअ़ होने का हर्जाना वुसूल करते, और उस रक़म से ज़िन्दगी बसर करते । एक दिन किसी के यहां वुसूल-याबी के लिये पहुंचे तो वोह घर पर मौजूद न था । उस की

बीवी ने कहा कि “न तो शोहर घर पर मौजूद है और न मेरे पास तुम्हारे देने के लिये कोई चीज़ है, अलबत्ता मैं ने आज एक भेड़ ज़ब्द की है जिस का तमाम गोश्त तो ख़त्म हो चुका है अलबत्ता सर बाक़ी रह गया है, अगर तुम चाहो तो वोह मैं तुम को दे सकती हूँ।”

चुनान्चे आप उस से सर ले कर घर पहुँचे और बीवी से कहा कि ये ह सर सूद में मिला है इसे पका डालो । बीवी ने कहा : “घर में न लकड़ी है और न आटा, भला मैं खाना किस तरह तय्यार करूँ ?” आप ने कहा कि “इन दोनों चीजों का भी इन्तिज़ाम मक़रूज़ लोगों से सूद ले कर करता हूँ ।” और सूद ही से ये ह दोनों चीजें ख़रीद कर लाए । जब खाना तय्यार हो चुका तो एक साइल ने आ कर सुवाल किया । आप ने कहा कि “तेरे देने के लिये हमारे पास कुछ नहीं है और तुझे कुछ दे भी दें तो इस से तू दौलत मन्द न हो जाएगा लेकिन हम मुफ़िलस हो जाएंगे ।” चुनान्चे साइल मायूस हो कर वापस चला गया ।

जब बीवी ने सालन निकालना चाहा तो वोह हँडिया सालन की बजाए ख़ून से लबरेज़ थी । उस ने शोहर को आवाज़ दे कर कहा : “देखो तुम्हारी कन्जूसी और बद बख़्ती से ये ह क्या हो गया है ?” आप को ये ह देख कर इब्रत हासिल हुई और बीवी को गवाह बना कर कहा कि आज मैं हर बुरे काम से तौबा करता हूँ । ये ह कह कर मक़रूज़ लोगों से अस्ल रक़म लेने और सूद ख़त्म करने के लिये निकले । रास्ते में कुछ लड़के

खेल रहे थे आप को देख कर कुछ लड़कों ने आवाजे कसना शुरूअ़ किये कि “दूर हट जाओ हबीब सूदखोर आ रहा है, कहीं उस के क़दमों की ख़ाक हम पर न पड़ जाए और हम उस जैसे बद बख़्त न बन जाएं।” ये ह सुन कर आप बहुत रन्जीदा हुए और हज़रते हसन बसरी عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوْى की ख़िदमत में हाजिर हो गए उन्होंने आप को ऐसी नसीहत फ़रमाई कि बेचैन हो कर दोबारा तौबा की। वापसी में जब एक मक़रूज़ शख़्स आप को देख कर भागने लगा तो फ़रमाया “तुम मुझ से मत भागो, अब तो मुझ को तुम से भागना चाहिये ताकि एक गुनहगार का साया तुम पर न पड़ जाए।” जब आप आगे बढ़े तो उन्हीं लड़कों ने कहना शुरूअ़ किया कि “रास्ता दे दो अब हबीब ताइब हो कर आ रहा है कहीं ऐसा न हो कि हमारे पैरों की गर्द इस पर पड़ जाए और **اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ** हमारा नाम गुनाहगारों में दर्ज कर ले।” आप ने बच्चों की येह बात सुन कर **اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ** से अर्ज़ की : “तेरी कुदरत भी अजीब है कि आज ही मैं ने तौबा की और आज ही तूने लोगों की ज़बान से मेरी नेक नामी का एलान करा दिया।”

इस के बाद आप ने एलान करा दिया कि जो शख़्स मेरा मक़रूज़ हो वोह अपनी तह्रीर और माल वापस ले जाए। इस के इलावा आप **اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ رَحْمَةُ** ने अपनी तमाम दौलत राहे खुदा عَزَّ وَجَلَّ में ख़र्च कर दी। फिर साहिले फुरात पर एक इबादत ख़ाना तामीर कर के इबादत में मशगूल रहे और येह मामूल बना लिया कि दिन को इलमे दीन की

تھسیل کے لیے ہجرتے ساییدونا ہسن بصریؑ کی خیدمت میں پہنچ جاتے اور رات بھر مشغولے ڈبادت رہتے۔ چونکی (مکمل کوشش کے باوجود) کو رانے مjid کا تلفظ سہی ہے مخراج سے آدا نہیں کر سکتے ہے اس لیے آپ کو ان جنم کی خیتاب دے دیا گया۔

(تذكرة الاولیاء، باب ذکر حبیب عجمی، ج ۱، ص ۵۶-۵۷)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (21) نماج کی اہمیت

امیر علیہ الرحمۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ میں سے مارکی ہے کہ نبی یحییٰ مکرم، نور موجسس، رسل علیہ اکرم، شہنشاہ بنی آدم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم ارشاد فرماتے ہیں:

“نماج کی دن کا سوتون ہے”

(شعب الإيمان، باب في الصلوات، الحديث رقم ۲۸۰۷، ج ۳، ص ۳۹)

میठے میठے اسلامی بھائیو! نماج دن کی اصل اور بونیاد ہے، اسے تمام عالم ڈبادت، میراج علیہ الرحمۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ میں بھی کہا جاتا ہے۔

(فيض القدير، تحت الحديث رقم ۱۸۷، ج ۴، ص ۲۲۷)

مछلی اپنی جگہ پر ثی

شیخ ابوبکر ابودلہ جیلہ کی والید ماجید نے اک روز اپنے شوہر سے مछلی لانے کی فرمادی کی۔ شیخ کے والید بازار گئے اور اپنے فرجنڈ (ابوبکر ابودلہ جیلہ) کو بھی ہمراہ لے گئے۔ بازار سے مछلی خریدی، اور اک مجدور تلاش کرنے

پشکشا : ماجلیس اعلیٰ مدارک علیہ الرحمۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

لگे تاکہ وہ مछلی بھر تک پہنچا دے । اک لڈکا میلا اور اس نے مछلی سر پر ٹھاکی اور ساٹھ چلتا، راستے میں مُعَذِّبِن کی آجڑا نہ سمعناہی دی । اس مجاہد لڈکے نے کہا : “نماج کے لیے مुझے تھاہارات کی ہاجت ہے اور آجڑا ہو رہی ہے، اگر آپ راجڑی ہوں تو میرا اینتیجہ کر لے، ورنہ اپنی مछلی لے کر جائے ।” اتنا کہ کر اس نے مछلی وہیں چوڈی اور مسجد چلتا گیا । شیخ کے والید نے کہا : “ایسا لڈکے کا اللہاہ تھاں پر توبکوکل ہے، ہم ب د-ر-جاء اولیا توبکوکل کرنا چاہیے ।” چوناں مछلی وہیں چوڈ کر ہم لوگ نماج پढ़نے چلے گئے । ہم لوگ نماج پढ़ کر نیکلے تو مछلی اپنی جگہ ہی، لڈکے نے ٹھاکی اور ہم لوگ بھر پہنچے ।

(روض الرباحین الحکایۃ التاسعة والعشرون بعد المئتين، ص ۲۱۵، ملخصاً)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (22) رائجہ اکوکس کی حججی

حجراں سیمیڈنہ اینے ڈمر سے مارکی ہے کہ سرکارے والा تباہر، ہم بے کسوس کے مددگار، شافعیہ روزے شومار، دو اعلیٰ کے مالیکو مुखٹاہر، ہبیبے پرورد گار صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ایشاد فرماتے ہیں : “مَنْ زَارَ قَبْرَنِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي” یعنی جس نے میری کبر کی جیوارت کی، اس کے لیے میری شافعیہ لاجیم ہو گا ॥

(شعب الإيمان، باب في المناك، فضل الحج والعمر، الحديث ۱۵۹، ج ۳، ص ۴۹۰)

پشکران : مجازی اسلامی ڈیلینچی (دا'یتِ اسلامی)

میठے میठے اِسْلَامی بَهَایو ! اَللّٰہ تَعَالٰا کُر آنے پاک مें
इर्शाद فَرَمाता है :

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ
جَآءُوكَ فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ
وَاسْتَغْفِرَ لَهُمُ الرَّسُولُ
لَوْ جَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ۝

(ب، النساء ۶۴)

तर-ज-मए कन्जुल ईमानः और अगर जब वोह अपनी जानों पर जुल्म करें तो ऐ महबूब तुम्हारे हुजूर हाजिर हों और फिर अल्लाह से मुआफ़ी चाहें और रसूल उन की शफाअत फरमाए तो ज़रूर अल्लाह को बहुत तौबा कबूल करने वाला मेहरबान पाएं।

سَدْرُلَ اَفْكَارِ جِلِيلِ هَجْرَةِ مَوْلَانَا سَادِيِّدِ مُحَمَّدِ نَرْمُذَانِ مُورَادِ اَبَا بَادِي (عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْهَادِي) (अल मु-तवफ़ा 1367 हि.) इस आयत के तहत तफ्सीरे ख़ज़ाइनुल इरफ़ान में लिखते हैं : इस से मा'लूम हुवा कि बारगाहे इलाही में रसूलुल्लाह صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ का वसीला और आप की शफाअत कार-बरआरी (या'नी काम बन जाने) का ज़रीआ है सद्यिदे अ़ालम की वफ़ात शरीफ़ के बा'द एक आ'राबी (या'नी देहाती शख्स) रौज़ाए अक्दस पर हाजिर हुवा और रौज़ाए शरीफ़ की ख़ाके पाक अपने सर पर डाली और अर्ज़ करने लगा : “या रसूلुल्लाह जो आप ने फ़रमाया हम ने सुना और जो आप पर नाज़िल हुवा उस में येह आयत भी है ، وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا مैं ने बेशक अपनी जान पर जुल्म किया और मैं आप के हुजूर में अल्लाह से अपने गुनाह की

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بَخِثْرَاشَ صَاهِنَے هَاجِرَ هُوَوَا تَوْ مَرَے رَبَ سَمَرَے گُونَاهَ كَيْ بَخِثْرَاشَ
كَرَا إِيَّيَهِ । ” اِسَ پَر کُبَرَ شَارِفَ سَمَنَداً آَيَهِ كَيْ تَرَيْ بَخِثْرَاشَ كَيْ گَاهِ ।

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَوَاتُ اللَّهِ عَالَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (23)

अज़ाबे क़ब्र

हज़रते सत्य-दतुना आइशा رضي الله تعالى عنها سे रिवायत है कि
हुज़रे पाक, साहिबे लौलाक, सत्याहे अफ़लाक इशाद फ़रमाते हैं : “عَذَابُ الْقُبُرِ حَقٌّ”
या ’नी क़ब्र का अज़ाब हक़ है । ”

(صحیح البخاری، کتاب الجنائز، باب ماجاء في عذاب القبر، الحدیث ۱۳۷۲، ج ۱، ص ۴۶۳)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! अज़ाबे क़ब्र के मु-तअ़्लिक़ चन्द
मसाइल याद रखने चाहिएं (1) यहां क़ब्र से मुराद आलमे बरज़ख है । जिस
की इब्तिदा हर शख्स की मौत से है इन्तिहा कियामत पर, उर्फ़ क़ब्र मुराद
नहीं लिहाज़ा जो मुर्दा दफ़ن न हुवा बल्कि जला दिया गया या डुबो दिया गया
या उसे शेर खा गया उसे भी क़ब्र का हिसाब व अज़ाब है । (2) हिसाबे क़ब्र
और है अज़ाबे क़ब्र कुछ और बा’ज़ लोग हिसाबे क़ब्र में काम्याब होंगे मगर
बा’ज़ गुनाहों की वजह से अज़ाब में मुब्लिम जैसे चुगुल खोर और गन्दा
(या ’नी पेशाब के छींटों से न बचने वाला) (3) काफ़िर को अज़ाबे क़ब्र
दाइमी होगा गुनहगार मोमिन को आरिज़ी (4) अज़ाबे क़ब्र रूह को है
जिस्म इस के ताबेअ मगर हशर के बा’द वाला अज़ाब व सवाब रूह व
जिस्म दोनों को होगा । (मیرआतुल मनाजीह، ج. 1، ص. 125، ماحظूज़ن)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَالَى الْحَبِيبِ ! صَلَوَاتُ اللَّهِ عَالَى مُحَمَّدٍ

پeshkar : مجازیلیسے اول مداری نتول ڈیلینچیا (दा'वते इस्लामी)

کب्र مें आग भड़क उठी ?

हज़रते सच्चिदुना अम्र बिन शुरहबीل رضي الله تعالى عنه فَرَمَّا تَهْجِيْرَهُ
हैं कि एक ऐसा शख्स इन्तिकाल कर गया जिस को लोग मुत्तकी
समझते थे। जब उसे दफ्न कर दिया गया तो उस की कब्र में अज़ाब
के फ़िरिश्ते आ पहुंचे और कहने लगे, हम तुझ को **अल्लाह** غَوْلَهُ के
अज़ाब के सो कोड़े मारेंगे। उस ने खौफ़ज़दा हो कर कहा कि मुझे
क्यूँ मारोगे ? मैं तो परहेज़ गार आदमी था। तो उन्होंने कहा, अच्छा
चलो पचास ही मारते हैं मगर वोह बराबर बहुस करता रहा हत्ता कि
फ़िरिश्ते एक पर आ गए और उन्होंने एक कोड़ा मार ही दिया।
जिस से तमाम कब्र में आग भड़क उठी और वोह शख्स जल कर
खाकिस्तर (या'नी राख) हो गया। फिर उस को ज़िन्दा किया गया तो
उस ने दर्द से तिलमिलाते और रोते हुए फ़रियाद की, आखिर मुझे
ये ह कोड़ा क्यूँ मारा गया ? तो उन्होंने जवाब दिया, एक रोज़ तूने
बे बुजू नमाज़ पढ़ ली थी। और एक रोज़ एक मज़्लूम तेरे
पास फ़रियाद ले कर आया मगर तूने फ़रियाद रसी न की।

(شرح الصد و رص ١٦٥)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! देखा आप ने ? **अल्लाह** غَوْلَهُ
नाराज़ हुवा तो उस ने नेक और परहेज़ गार शख्स की भी गिरफ़्त फ़रमाई

और वोह अ़ज़ाबे क़ब्र में घिर गया । **اللّٰهُ حَمَدٌ** हमारे हाले ज़ार पर रहम फ़रमाए । और हमारी बे हिसाब मग़िफ़रत फ़रमाए ।

اَمِينٌ بِجَاهِ الْبَيْنِ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(फैज़ाने सुन्नत, जिल्द अच्चल, (तख्तीज शुदा), बाब : फैज़ाने र-मज़ान, स. 61)

صَلَوَاتُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى الْحَبِيبِ !

हडीस (24)

कैदखाना

हज़रते सच्चिदुना अबू हुरैरा سے मरवी है कि अल्लाह के महबूब, दानाए गुयूब, मुनज्जहुन अनिल उयूब **الَّذِيْنَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ** : “इशाद फ़रमाते हैं” : صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ या 'नी दुन्या मोमिन के लिये कैदखाना है और काफ़िर के लिये जन्नत ।”

(صحیح مسلم، کتاب الرہد والرائق، باب الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ، الحدیث ۲۹۵۶، ص ۱۵۸۲)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! या 'नी मोमिन दुन्या में कितना ही आराम में हो, मगर उस के लिये आखिरत की ने'मतों के मुकाबले में दुन्या जेलखाना है, जिस में वोह दिल नहीं लगाता । जेल अगर्चे A क्लास हो, फिर भी जेल है, और काफ़िर ख़्वाह कितनी ही तकलीफ़ में हो, मगर आखिरत के अ़ज़ाब के मुकाबिल उस के लिये दुन्या बाग़ और जन्नत है । वोह यहां दिल लगा कर रहता है । लिहाज़ा हडीस शरीफ़ पर येह ए' तिराज़ नहीं कि बा'ज़ मोमिन दुन्या में

आराम से रहते हैं, और बा'ज़ काफिर तकलीफ़ में।

(میرआatuل ماناJeeh, جि. 7, س. 4)

صَلَوٰعَلٰى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّدٍ

दुन्या कैदखाना है

काज़ी सहल مुहम्मदिस رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلٰيْهِ एक दिन बड़े तुङ्को एहतिशाम के साथ घोड़े पर सुवार कहीं तशरीफ़ ले जा रहे थे। अचानक एक हम्माम सुलगाने वाला, धूएं और गुबार की कसाफ़त से मैला कुचैला यहूदी हज़रते सहल رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلٰيْهِ के सामने आ कर खड़ा हो गया और कहने लगा कि काज़ी साहिब ! मुझे अपने नबी (صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) के इस फ़रमान का मत्लब समझा दीजिये कि “दुन्या मोमिन के लिये कैदखाना है और काफिर के लिये जन्नत है।” क्यूं कि आप मोमिन हो कर इस ऐशो आराम और कर्रे फ़र के साथ रहते हैं और मैं काफिर हो कर इतना ख़स्ता हाल और आलाम व मसाइब में गिरिफ़तार हूं। काज़ी सहल رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلٰيْهِ ने बरजस्ता जवाब दिया : “आराम व आसाइश के बा वुजूद येह दुन्या मेरे लिये जन्नत की अ़ज़ीम ने’मतों के मुकाबले में कैदखाना है, जब कि तमाम तर तकालीफ़ के बा वुजूद येह दुन्या तुम्हारे लिये दोज़ख के होलनाक अ़ज़ाब के मुकाबले में जन्नत है।”

(تفسير روح البیان، سورۃ الانعام، تحت الآیۃ ۳۲، ج ۳، ص ۲۲)

صَلَوٰعَلٰى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّدٍ

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिया (दा'वते इस्लामी)

हड्डीस (25)

میسکین کا حج

حجّرَتْ سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ وَسَلَّمَ سے مارکی ہے کہ نبی یحییٰ مُوکَرْم، نورِ مُوْجَسْسَم، رَسُولِ اکرم، شاہنشاہِ بُنیٰ آدمِ چومُعاً کی نمازِ مسکین کا حج ہے ।

(الفردوس بما ثور الخطاب، الحديث ٢٤٣٦، ج ١، ص ٣٣٣)

میठے میठے اسلامی بھائیو ! مسکین کی جماعت ہے । جو شاخہ حج کے لیے جانے سے اُجیج ہو تو اس کا جومعاً کے دن مسجد کی تحرف جانا اس کے لیے حج کی مانند ہے ।

(فيض القدر، تحت الحديث ٣٦٣٦، ج ٢، ص ٤٧٤)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

حج کی کুরবানী

حجّرَتْ سَيِّدُنَا رَبِّيَّا بِنِ سَلَمَانَ اپننا عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْمُنَّانَ اپنے ایمان اپنے اور واقعیت کا بیان فرماتے ہیں کہ میں اک مرتبا کوچھ لوگوں کے ساتھ حج پر جا رہا تھا । میرا باری بھی میرے ساتھ تھا । جب ہم کوپا پہنچے تو میں جڑھیتے سافر خریدنے کے لیے باجہار کی تحرف چلا گیا । وہاں میں نے اک ویران سی جگہ میں دے�ا کہ اک خلچھر مرا پڈا ہے اور بہت پورا نہ اور بوسیدا کپڈے پہنے ہوئے اک اُرأت چاؤ سے اس کا گوشہ کاٹ کاٹ کر ہیلے میں رکھ رہی ہے । میں نے سوچا کہ ہو

सकता है कि येह औरत कोई भटियारन हो और येही मुर्दार का गोश्त पका कर लोगों को खिला दे, चुनान्चे मुझे इस की तहकीक़ ज़रूर करनी चाहिये, पस मैं चुपके चुपके उस के पीछे हो लिया। चलते चलते वोह एक मकान के दरवाजे पर पहुंची, उस ने दरवाज़ा बजाया तो अन्दर से पूछा गया : “कौन ?” तो जवाब दिया : “खोलो ! मैं ही बदहाल हूं।” दरवाज़ा खुला तो मैं ने देखा कि चार बच्चियां हैं जिन के चेहरों से बदहाली और मुसीबत टपक रही है। वोह औरत अन्दर दखिल हो गई और दरवाज़ा बन्द हो गया। मैं जल्दी से दरवाजे के क़रीब गया और उस के सूराखों से अन्दर झांकने लगा। मैं ने देखा कि अन्दर से वोह घर बिल्कुल ख़ाली और बरबाद है। उस औरत ने वोह थैला उन लड़कियों के सामने रख दिया और रोते हुए कहने लगी : “लो ! इस को पका लो और अल्लाह तआला का शुक्र अदा करो।”

वोह लड़कियों उस गोश्त को काट काट कर लकड़ियों पर भूनने लगीं। मेरे दिल को इस से बहुत ठेस पहुंची और मैं ने बाहर से आवाज़ दी कि, “ऐ अल्लाह की बन्दी ! खुदा तआला के वासिते इस को न खा।” वोह पूछने लगी : “तुम कौन हो ?” मैं ने जवाब दिया : “मैं परदेसी हूं।” उस ने कहा : “हम तो खुद मुक़द्दर के कैदी हैं, तीन साल से हमारा कोई मुईन व मददगार नहीं, तुम हम से क्या चाहते हो ?” मैं ने कहा कि “मजूसियों के एक फ़िर्के के सिवा किसी मज़हब में मुर्दार

खाना जाइज़ नहीं।” कहने लगी कि “हम ख़ानदाने नुबुव्वत से हैं, इन का बाप इन्तिक़ाल कर चुका है, जो तर्क़ उस ने छोड़ा था वोह ख़त्म हो गया। हमें मा’लूम है कि मुर्दार खाना जाइज़ नहीं लेकिन हमारा चार दिन का फ़ाक़ा है और ऐसी ह़ालत में मुर्दार जाइज़ हो जाता है।”

उन के ह़ालात सुन कर मुझे रोना आ गया, मैं उन्हें इन्तिज़ार करने का कह कर वापस हुवा और अपने भाई से कहने लगा कि, “मेरा इरादा हज़ का नहीं रहा।” भाई ने मुझे बहुत समझाया, फ़ज़ाइल वगैरा बताए। मैं ने कहा कि, “बस लम्बी चौड़ी बात न करो।” फिर मैं ने अपना एहराम और सारा सामान लिया और नक़द छँ सो दिरहम में से सो दिरहम का कपड़ा ख़रीदा और सो दिरहम का आटा ख़रीदा और बक़िया पैसा उस आटे में छुपा कर उस औरत के घर ले जा कर तमाम चीज़ें उस को दे दीं। वोह अल्लाह तआला का शुक्र अदा करने लगी और कहने लगी : “ऐ इन्हे सलमान ! जा अल्लाह तआला तेरे अगले पिछले सब गुनाह मुआफ़ फ़रमाए और तुझे हज़ का सवाब अ़ता करे और जन्नत में तुझे जगह अ़ता फ़रमाए और दुन्या ही में तुझे ऐसा बदल अ़ता फ़रमाए जो दुन्या में तुझ पर ज़ाहिर हो जाए।”

सब से बड़ी लड़की ने कहा : “अल्लाह तआला आप को इस का दुगना अज्ञ अ़ता फ़रमाए और आप के गुनाह बरखा दे।” दूसरी लड़की ने कहा कि “आप को अल्लाह तआला इस से ज़ियादा अ़ता

फ़रमाए जितना आप ने हमें दिया ।” तीसरी ने कहा कि “अल्लाह तआला हमारे नानाजान ﷺ के साथ आप का हशर करे ।” चौथी ने कहा कि, “ऐ अल्लाह तआला ! जिस ने हम पर एहसान किया तू उस का ने 'मल बदल जल्दी अंतः कर और उस के अगले पिछले गुनाह मुअ़ाफ़ कर दे ।” फिर मैं वापस आ गया ।

मैं मजबूरन कूफ़ा ही में रुक गया और बाक़ी साथी हज़ के लिये रवाना हो गए । जब हाजी लौट कर आने लगे तो मैं ने सोचा कि “उन का इस्तिक़बाल करूँ और अपने लिये दुआ करने का कहूँ, शायद किसी की मक़बूल दुआ मुझे भी लग जाए ।” जब मुझे हाजियों का क़ाफ़िला नज़र आया तो अपनी हज़ से महरूमी पर बे इख्लायार रोना आ गया । मैं उन से मिला तो कहा : “अल्लाह तआला तुम्हारे हज़ को क़बूल फ़रमाए और तुम्हें अख़्वाजात का बदला अंतः फ़रमाए ।” उन में से एक ने पूछा कि “ये ह दुआ कैसी ?” मैं ने कहा : “ये ह उस शख़्स की दुआ है जो दरवाज़े तक की हाज़िरी से महरूम हो ।” वोह कहने लगे, “बड़े तअ्ज्जुब की बात है कि अब तू वहां जाने ही से इन्कार कर रहा है । क्या तू हमारे साथ अं-रफ़ात के मैदान में न था ?..... तूने हमारे साथ रम्ये जमरात न की ?..... और क्या तूने हमारे साथ त़वाफ़ न किये ?.....” आप फ़रमाते हैं कि मैं दिल ही दिल में तअ्ज्जुब करने लगा कि इतने में खुद मेरे शहर का क़ाफ़िला भी आ गया । मैं ने कहा कि

“اللّٰهُ تَعَالٰی تَعَالٰا تُمْهَارِي كَوَشِيشَنْ كَبُولٰ فَرَمَايْ ।” تو وہ بھی یہی کہنے لگے کہ “تُو ہمارے ساتھ اُر-رَفَّات پر ن شا ؟ یا رسمیے جمراۃ ن کی ؟ اور اب انکار کرتا ہے ।”

فیر ان میں سے اک شاخس آگے بढ़ا اور کہنے لگا کہ “بَارِى ! اب کیون انکار کرتے ہو ؟ کیا تُو ہمارے ساتھ مککے شاریف اور مادینہ مسجد میں ن شے ؟ اور ہم شافعیہ امام حسن بن عَلیٰ وَآلِہ وَسَلَّمَ کی کبھی انوار کی جیسا رات کر کے واپس آ رہے شے تو رش کی وجہ سے تُو نے یہ بیٹلی میرے پاس امامت رخواہی شئی، جس کی موہر پر لیخا ہو ہے : ”نَفْعًا مَنْ مَنَعَنَا رَبَّنَا“ اب یہ بیٹلی واپس لے لو ।”

ہجَّرَتِ سَعِيدِ دُنَانِ رَبِّيِّ اَبِيِّ بِنِ سَلَمَانَ فَرَمَّا تَحْمِلُ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْمُنَّانِ کہ “میں نے اس بیٹلی کو پہلے کبھی ن دیکھا ہا، میں اس کو لے کر گھر واپس آ گیا । ایسا کے با‘د واجِفَہ پورا کیا اور اسی سوچ میں جاگتا رہا کہ مُعاً ملما کیا ہے ؟ اچانک میری آنکھ لگ گئی । خواب میں سرکرے اُلَام، نورِ مُعْجَسَسَم کی جیسا رات کی، میں نے آپ کو سلام اُرْجٰ کیا اور ہاتھ چومنے ।” پس اکو نے مُسْكُرَاتے ہوئے سلام کا جواب دیا اور کوچھ یون انرشاد فرمایا : “اے رَبِّيِّ ! آخیر ہم کتنے گواہ اس بات پر کاہم کرئے کی تونے ہج کیا ہے ؟ تُو مانتا ہی نہیں،

سون جب تونے میری اعلیاد میں سے اک ائمہ رضاؑ پر س-دکھا کیا اور اپنا جادے راہ اسرا کر کے اپنا هجہ مولتھی کر دیا تو میں نے اللہ عزیز سے دعویٰ کی، کہ وہ تونے اس کا اچھا بدلہ اٹھا فرمائے۔ تو اللہ عزیز نے تیری سوچ کا اک فیرشتا بنایا کہ ہوکم دیا کہ وہ کیا میں تک هر سال تیرف سے ہجہ کیا کرے۔ اور دعویٰ میں تونے یہ بدلہ دیا ہے کہ ۷۰ سو دیرہم کے بدلے ۷۰ سو دینار اٹھا فرمائے، تو اپنی آنکھیں ٹنڈی رکھا۔ ” فیر آکا ﷺ نے وہی اعلیٰ اعلیٰ وآلہ وسالم دوہرایا “ مَنْ عَامَلَنَا بِحَيْثَ يَا نَّمِيْذَنَا ” جو ہم سے مुआ-ملانا کرتا ہے، نپڑ کرتا ہے۔ ” ہجڑتے ساییدونا ربیع بن سلامان فرماتے ہیں کہ جب میں سو کر ٹھا اور یتلی کو خوکا لے، تو اس میں ۷۰ سو اسرافیلیں ہی ہیں۔ (رفیقہ کلہرہ رمیان، ص 287)

صَلَّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (26) خوش خبری سुناओ

ہجڑتے ساییدونا انہیں سے مارکی ہے کہ ہجڑے پاک، ساہیبے لاؤلاک، سایاہے اپلاؤک رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ایسا کہ فرماتے ہیں : ” یا بَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا ” : یعنی خوش خبری سुناओ اور (لگوں کو) نپھرت ن دیلاओ । ”

(صحیح البخاری، کتاب العلم، باب ما كان النبي عليه ﷺ يتخل لهم الخ، الحديث ۶۹، ج ۱، ص ۴۲)

پشکشا : ماجلیسے اعلیٰ مدارس تعلیمیہ

میठے میठے اسلامی بھائیو ! یا'نی لोگوں کو گujrati
گुناہوں سے توبा کرنے اور نک آمال کرنے پر ہک tazila کی
بچیشناش و رحمت کی خوش خبریاں دو । ان گुناہوں کی پکड़ پر
اس ترہ ن دراوم کی انہے اللہاہ کی رحمت سے مایوسی ہو کر
اسلام سے نظرت ہو جائے । باہر ہالِ انچار اور درانا کوچھ اور
ہے اور مایوس کر کے mu-tanfir (یا'نی باد دل) کر دینا کوچھ
اور لیہاجا یہہ حدیث ان آیات و احادیث کے خلیاف نہیں
جیں میں اللہاہ کی پکڈ سے درانے کا ہوکم ہے ।

(میرआتوں منانیہ، جی. 5، ص. 371)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

100 افسار کا کاتیل

ہجڑتے ساییدونا ابू سईد خودری رضی اللہ تعالیٰ عنہ سے ریوایت
ہے کہ نبی یہ مُکررم، نورِ مُجسس، رسمولِ اکرم، شاہنشاہ بنی
آدم صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نے فرمایا تُو م سے پہلے اک شاخ نے 99
کتل کیے�ے । جب اس نے اہلِ جمیں میں سب سے بडے اُلیم کے
بارے میں پूछا تو اسے اک راہب کے بارے میں بتایا گیا । ووہ اس کے
پاس پہنچا اور اس سے کہا : “میں نے نینا نبے کتل کیے ہیں کیا میرے
لیے توبہ کی کوئی سُورت ہے ?” راہب نے اسے مایوس کرتے ہوئے کہا :

“नहीं।” उस ने उसे भी क़त्ल कर दिया और 100 का अ़दद पूरा कर लिया। फिर उस ने अहले ज़मीन में सब से बड़े आ़लिम के बारे में सुवाल किया तो उसे एक आ़लिम के बारे में बताया गया तो उस ने उस आ़लिम से कहा : “मैं ने सो क़त्ल किये हैं क्या मेरे लिये तौबा की कोई सूरत है ?” उस ने कहा : “हाँ ! तुम्हारे और तौबा के दरमियान क्या चीज़ रुकावट बन सकती है ? फुलां फुलां अ़लाके की तरफ़ जाओ वहां कुछ लोग अल्लाह عَزُوْجَلُّ की इबादत करते हैं उन के साथ मिल कर अल्लाह عَزُوْجَلُّ की इबादत करो और अपने अ़लाके की तरफ़ वापस न आना क्यूं कि ये ह बुराई की सर ज़मीन है ।”

वोह क़ातिल उस अ़लाके की तरफ़ चल दिया जब वोह आधे रास्ते में पहुंचा तो उसे मौत आ गई। रहमत और अ़ज़ाब के फ़िरिश्ते उस के बारे में बह़स करने लगे। रहमत के फ़िरिश्ते कहने लगे : “ये ह तौबा के दिली इरादे से अल्लाह عَزُوْجَلُّ की तरफ़ आया था ।” और अ़ज़ाब के फ़िरिश्ते कहने लगे कि इस ने कभी कोई अच्छा काम नहीं किया। तो उन के पास एक फ़िरिश्ता इन्सानी सूरत में आया और उन्होंने उसे सालिस मुकर्रर कर लिया। उस फ़िरिश्ते ने उन से कहा : “दोनों तरफ़ की ज़मीनों को नाप लो ये ह जिस ज़मीन के क़रीब होगा उसी का ह़क़्दार है ।” जब ज़मीन नापी गई तो वोह उस

ज़मीन के क़रीब था जिस के इरादे से वोह अपने शहर से निकला था तो रहमत के फ़िरिश्ते उसे ले गए ।

(كتاب التوبتين، توبة من قتل مائة نفس، ص ٨٥)

ثُبُّوا إِلَى اللَّهِ ! (या'नी अल्लाह तआला की बारगाह में तौबा करो)

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ ! (मैं अल्लाह उर्वوجल की बारगाह में तौबा करता हूँ ।)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हडीस (27) सलाम की अहमियत

हज़रते सच्चिदुना जाबिर رضي الله تعالى عنه رिवायत करते हैं कि अल्लाह उर्वوجल के महबूब, दानाए गुयूब, मुनज्जहुन अनिल उयूब इशाद फ़रमाते हैं : “السَّلَامُ قَبْلَ الْكَلَامِ” या'नी सलाम गुफ़्त-गू से पहले है ।

(جامع الترمذى، أبواب الاستئذان بباب ماجاه فى السلام قبل الكلام، الحديث ٢٧٠٨، ج ٤، ص ٣٢١)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! सलाम तीन किस्म के हैं “सलामे इज्जन” येह घर में दाखिल होने से पहले इजाज़ते दाखिला हासिल करने के लिये है । “सलामे तहिय्यत” येह घर में दाखिल होने और कलाम करने से पहले है । “सलामे बदाअः” येह घर से रुख़स्त होते वक्त है । यहां (या'नी इस हडीस में) सलामे तहिय्यत मुराद है, येह कलाम से पहले चाहिये ताकि तहिय्यत बाकी रहे जैसे तहिय्यतुल मस्जिद के

نفع کی وہ بیٹنے سے پہلے پढ़े جाएं ।

(میرआتول مناجیہ، جی. 6، ص. 331)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (28) تکبیر کا دلائل

ہجڑتے ساییدونا ابڈوللہ بن مسکوں سے ریوایت ہے کہ سارکارے والा تبار، ہم بے کسون کے مددگار، شافیہ روزے شومار، دو اعلیٰ مال کے مالیکو مुखٹا، ہبیبے پرورد گار، صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم ایشاد فرماتے ہیں : "البادی بالسلام بری من الكبر" یا نی سلام میں پہل کرنے والा تکبیر سے دور ہو جاتا ہے ।"

(شعب الإيمان، باب في مقاربة أهل الدين... الخ، الحديث: ٨٧٨٦، ج. ٦، ص. ٤٢٣)

میठے میठے اسلامی بھائیو ! جو شاخ مسلمانوں کو سلام کر لیا کرے وہ میں شاء اللہ عزوجل مۇ-تکبیر ن ہوگا اس کے دل میں ڈیجو نیا ج ہوگا یہ اعمال مورثہ ہے ।

(میرआتول مناجیہ، جی. 6، ص. 346)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

آں لامہ ہجڑت کی آدات موبا رکا

ہجڑتے مولانا سایید ایوب اعلیٰ رحمۃ رب العزت کا بیان ہے کہ "کوہے بھاولی سے میری تلبوی فرمائی جاتی ہے، میں بہم راہی شہزادے اس سگر ہجڑت مولانا مولوی شاہ مودود مسٹفہ رضا خاں ساہیب، با' دے مغاریب وہاں پہنچتا ہے، شہزادا ممدوہ اندر

مکان مें جाते हुए येह فرمाते हैं “अभी हुजूर को आप के आने की इच्छिलाअँ करता हूँ ।” मगर बा वुजूद इस आगाही के कि हुजूर (या’नी इमामे अहले सुन्नत शाह مौलाना अहमद रज़ा ख़ान (علیهِ رحمة الرَّحْمَنَ تَشَارِيفَ) लाने वाले हैं, तक़दीमे سलाम (या’नी सलाम में पहल) सरकार ही फ़रमाते हैं, उस वक्त देखता हूँ कि हुजूर बिल्कुल मेरे पास जल्वा फ़रमा हैं ।”

(हयाते آ’ला हज़रत, ج. 1, س. 96)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَامٍ ! صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْحَبِيبِ !

हदीस (29) मस्जिद में हंसने का नुक़सान

हज़रते سच्चिदुना अनस رضي الله تعالى عنه سे मरवी है कि हुज़रे पाक, साहिबे लौलाक, सच्चाहे अफ़लाक इर्शाद फ़रमाते हैं : صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَامٍ فَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ لَمْ يَرْكُمْ فِي الْمَسْجِدِ طَلْمَةً فِي الْقَبْرِ (الفردوس بِمَا ثُورَ الخطاب, الحديث ٦, ج ٢, ص ٣٧٠٦)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! ख़याल रहे कि मुस्कुराना अच्छी चीज़ है (और) कहकहा बुरी चीज़ तबस्सुम रहमते आलम, नूरे मुजस्सम में अंधेरा (लाता) है ।

(ميرआतुل مناजीह, ج. 7, س. 14)

जिस की तस्कीन से रोते हुए हंस पड़ें

उस तबस्सुम की आदत पे लाखों سलाम

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَامٍ ! صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْحَبِيبِ !

हृदीस (30) क़हक़हा की मज़مमत

हज़रते सच्चिदुना अबू हुरैरा رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سे مارवی है कि अल्लाह के महबूब, दानाए गुयूब, मुनज्ज़हुन अनिल उयूब **الْفَهْقَهُهُ مِنَ الشَّيْطَنِ، وَالْتَّبَسْمُ مِنَ اللَّهِ** : “इशाद फ़रमाते हैं : صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَالْهُوَ وَسَلَّمَ या’नी क़हक़हा शैतान की तरफ से है और मुस्कुराना अल्लाह की तरफ से है।”

(المعجم الصغير، للطبراني، الحديث ١٠٥٧، ج ٢، ص ٢١٨)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! क़हक़हा से मुराद आवाज़ के साथ हंसना है। शैतान इसे पसन्द करता है और उस पर सुवार हो जाता है। जब कि तबस्सुम से मुराद बिगैर आवाज़ के थोड़ी मिक्दार में हंसना है।

(فِي الْقَدِيرِ تَحْتَ الْحَدِيثِ ١٩١، ج ٣، ص ٢٠٦)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (31) मिस्वाक की फ़ज़ीलत

उम्मुल मुअमिनीन हज़रते सच्चि-दतुना आइशा सिद्दीक़ा रिवायत करती हैं कि नबिये मुकर्रम, नूरे मुजस्सम, रसूल अकरम, शहन्शाहे बनी आदम इशाद फ़रमाते हैं : **أَسْوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَأُ لِلرَّبِّ** “या’नी मिस्वाक में मुंह की पाकीज़गी और अल्लाह की खुशनूदी का सबब है।”

(سنن النسائي، أبواب الطهارة وستنها، باب المسواك، ج ١، ص ١٠)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! शरीअत में मिस्वाक से मुराद वोह लकड़ी है जिस से दांत साफ़ किये जाएं। सुन्नत येह है

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिया (दा’वते इस्लामी)

کی یہ کیسی فوں یا فلدار دارخٹ کی ن हो کड़वे دارخٹ کی हो । موتاًرَدْ چُنگالی کے برابر हो, لम्बाई बालिशत से ज़ियादा न हो । दांतों की चौड़ाई में की जाए न कि लम्बाई में । बे दांत वाले इस्लामी भाई और इस्लामी बहनें मसूदों पर उंगली फैर लिया करें । میسواک اینے مکाम पर سुन्नت है : वुजू में, कुरआن शरीफ पढ़ते वक्त, दांत पीले होने पर, भूक या देर तक खामोशी या बे ख़्वाबी की وجह से मुंह से बदबू आने पर । (میرआтуل منانجیہ، کیتاب بُوْتَهَارَه، بابُسُسْبَاقَ، ج 1، ص 275)

صَلَّوَ عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیہ (32) جماعت کی فوجیلات

ہجڑتے ساییدونا ابُدْلَلَةُ الْمَقْبُرِی سے مارవی
ہے کہ ہجڑے پاک، ساہیبے لاؤلَاک، ساییداہے اپفلَاک
صلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
इशाद فرماتे हैं : “صَلَّةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَةِ الْفُلَبِ بِسَبْعٍ وَعَشْرِينَ دَرَجَةً”^۱ یا ’نی
با جماعت نمازِ ادا کرنا، تنهہ نمازِ پढ़نے سے سत്തाईس د-رجے زیادا
فوجیلات رکھتی है ।”

(صحیح البخاری، کتاب الأذان، باب فضل صلاة الجماعة، الحدیث ۶۴۵، ج ۱، ح ۲۲۲)

میठے میठے اسلامی بھائیو ! اُمِامِ ریوایات مें یہی है कि
نمازِ با جماعت ب نیسبت تنهہ के 25 د-رجے جا॒ید है । مگر با’جِ
ریوایتوं में سत्ताईس د-رجے भी آया है । بल्कि एक रिवायत में 36
द-رجे भी वारिद है । با’جِ में 50 भी । उलमा ने इस की مुख्तلیف

تاؤ جیہات کی ہیں । سب میں ڈمدا تاؤ جیہ یہ ہے کہ یہ نماجی اور وکٹ اور ہالات کے اپنے تباہ سے مुک্তا لیفھ ہے ।

(نوجھتول کاری شاہد سہیہ ہول بخشی، جی. 2، ص. 178)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

25 مرتبا نماج ادا کی

ایماں آجام ابू ہنیفہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے شاگرد ہجزر اور سعید دُنہ مُحَمَّد بین سما آبی رحمة اللہ تعالیٰ علیہ نے اک سو تیس برس کی ڈم پاری آپ رحمة اللہ تعالیٰ علیہ روزانہ دو سو رک اُت نافل پढ़ کرتے ہے । آپ فرماتے ہیں : “مُسَلَّسل 40 برس تک میری اک مرتبا کے یلادا کبھی تکبیرے ڈلا فوت نہیں ہوئی । جس دن میری والیدا کا انٹیکال ہو گا । اس دن اک وکٹ کی جما اُت چوتھا گردی تو میں نے اس خیال سے کہ جما اُت کی نماج کا 25 گنا سواب جیسا دا میلتا ہے । اس نماج کو میں نے اکے لے 25 مرتبا پढ़ ۔ فیر مुझے کوچھ گوندوں گی آ گردی । تو کسی نے خواب میں آ کر کہا، 25 نماجیں تو ہم نے پڑ لیں مگر فیرشتوں کی “آمین” کا کیا کرو گے ؟ ”

(تہذیب التہذیب، حرف المیم، من اسمہ محمد، الرقم ۶۱۷۲، ج ۷، ص ۱۹۱)

ہدیس شاریف میں ہے کہ امام جب ”غیر المغضوب علیہم ولا الصالیئین“ کہے تو ہم لوگ ”آمین“ کہو، جس کی ”آمین“ فیرشتوں کی

“آمین” के साथ होती है उस के गुनाह मुआफ हो जाते हैं।

(صحیح بخاری، کتاب التفسیر، الحدیث ٤٧٥، ج ٣، ص ١٦٤)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

जमाअत न छोड़ी

اَللّٰهُمَّ ! شَاءَخْلٰهُ تَرِيكٰتَ اَمْمَيْرَ اَهْلَلِهِ عَزَّوَجَلَّ
इस्लामी हज़रत अल्लामा मौलाना अबू बिलाल मुहम्मद इल्यास अंतार
क़ादिरी दामَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَّةُ का शुरूअ़ से ही बा जमाअत नमाज़ पढ़ने
का ज़ेहन है, जमाअत तर्क कर देना तो गोया आप की लुग़त में था ही
नहीं। यहां तक कि जब आप की वालिदए मोह़-त-रमा
का इन्तिकाल हुवा तो उस वक्त घर में दूसरा कोई मर्द न था, आप अकेले
थे मगर वालिदए मोह़-त-रमा की मस्तिष्क छोड़ कर मस्जिद में नमाज़
पढ़ाने की सआदत पाई। आप फ़रमाते हैं : “मां के ग़म
में मेरे आंसू ज़्रूर बह रहे थे, मगर इस सूरत में भी اَللّٰهُمَّ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ
नमाज़ों न मुझे हरगिज़ न हो सुस्ती कभी आक़ा

نमाज़ों में मुझे हरगिज़ न हो سुस्ती कभी आक़ा

पढ़ूँ पांचों नमाज़ों बा जमाअत या रसूलल्लाह

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हदीस (33) चुगुल ख़ोर की मज़म्मत

हज़रते سय्यिदुना हुजैफ़ा سے رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سे मरवी है कि नबिय्ये

مُرْكَرْم، نُورِ مُجَسَّم، رَسُولُهُ أَكْرَم، شَاهِنْشَاهُ بَنِي آدَم
إِشْرَادٌ فَرَمَاتَ هُنْدٌ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّانٌ“ : يَا 'نِي
صَغُولُ الْخُورِ جَنَّتَ مِنْ دَاخِلِهِ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّانٌ“ :

(صحیح البخاری، کتاب الآداب، باب ما يكره من النعيم، الحديث ٦٠٥٦، ج ٤، ص ١١٥)

میठے میठے اسلامی بھائیو ! کہتاً وہ شاخص ہے جو دو مुखالیفوں کی باتें छुप کر سुनے اور فیر انہے جیسا دا لडانے کے لیے اک کی بات دوسرا تک پھونچا اے । اگر یہ شاخصِ ایمان پر مرا تو جنات میں ابوالن ن جائے گا باؤ د میں جائے تو جائے اگر کوکھ پر مرا تو کبھی وہاں ن جائے گا । (اسلامی شریف میں نہماں کا لفظِ اسٹی مال ہوا ہے) جو دو ترکھا جھوٹی باتیں لگا کر سوچ کر دے وہ نہماں نہیں مسوچہ ہے نہماں وہ ہے جو لڈائی و فساد کے لیے یہ ہے رکھ کر کرے ।

(میرआتوں منانیہ، ج 6، ص 452)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

چوغلی کیسے کہتے ہیں ?

شیخِ تریکھ، امریکے اہلے سونت بانیہ دا' وہ اسلامی ہیجرت اعلیٰ اسلامی مولانا ابو بیلالم مسیح دہلی اس اعلیٰ کاری دیری اپنے رسائلے ”بُرَءَ الْخَاتِمِ كَمَنْ أَسْبَابَ“ کے سफہا 9 پر لیکھتے ہیں : اعلیٰ اسلامی ائمہ رحمۃ اللہ علیہم اعلیٰ سے نکلنے فرمایا کی کیسی کی بات جرر (یا 'نی نوکسناں) پھونچانے کے درا دے سے دوسروں کو پھونچانا چوغلی ہے ।

(عمدة القاري تحت الحديث ٢١٦ ج ٢ ص ٥٩٤ دار الفكر بيروت)

क्या हम चुगली से बचते हैं ?

अफ्सोस ! अक्सर लोगों की गुफ्त-गू में आज कल ग़ीबत व चुगली का सिल्सिला बहुत ज़ियादा पाया जाता है। दोस्तों की बैठक हो या मज़हबी इज्जिमाअू के बा'द जमघट, शादी की तक्रीब हो या ता'ज़ियत की निशस्त, किसी से मुलाक़ात हो या फ़ोन पर बात, चन्द मिनट भी अगर किसी से गुफ्त-गू की सूरत बने और दीनी मा'लूमात रखने वाला कोई हुस्सास फ़र्द अगर उस गुफ्त-गू की “तशखीस” करे तो शायद अक्सर मजालिस में दीगर गुनाहों भरे अल्फ़ाज़ के साथ साथ वोह दरजनों “चुग्लियां” भी साबित कर दे। हाए ! हाए ! हमारा क्या बनेगा ! ! ! एक बार फिर इस हड़ीसे पाक पर गौर कर लीजिये : “चुगुल ख़ोर जन्नत में नहीं जाएगा।” काश ! हमें ह़कीक़ी मा'नों में ज़बान का कुफ्ले मदीना नसीब हो जाए, काश ! ज़रूरत के सिवा कोई लफ़्ज़ ज़बान से न निकले, ज़ियादा बोलने वाले और दुन्यवी दोस्तों के झुरमट में रहने वाले का ग़ीबत और बिल खुसूस चुगली से बचना बेहद दुश्वार है। आह ! आह ! हड़ीसे पाक में है : “जिस शख़्स की गुफ्त-गू ज़ियादा हो उस की ग़-लतियां भी ज़ियादा होती हैं और जिस की ग़-लतियां ज़ियादा हों उस के गुनाह ज़ियादा होते हैं और जिस के गुनाह ज़ियादा हों वोह जहन्नम के ज़ियादा लाइक़ है।”

(حلية الاولىء ج ٢ ص ٣٢٧٨ - ٨٨ رقم) (بُوَرَّةُ الْخَاتِمِ كَمِ أَسْبَابُ، س. 9)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَامٌ

चुगलی سے توبा

इज़रते सच्यिदुना उमर बिन अब्दुल अज़ीज़ के बारे में मरवी है कि एक शख्स उन के पास हाजिर हुवा और उस ने किसी दूसरे के बारे में कोई बात ज़िक्र की। आप رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ने फ़रमाया अगर तुम चाहो तो हम तुम्हारे मुआ-मले में गौर करें अगर तुम झूटे हुए तो इस आयत के मिस्दाक़ हो गए :

إِنْ جَاءَكُمْ قَاتِلٌ فَاسْقِبْ بِنَبَأِ فَتَبَيَّنُوا

(ب، ۲۶، الحجرات: ۶)

तर-ज-मए कन्जुल ईमान : अगर कोई
फ़ासिक़ तुम्हारे पास कोई ख़बर लाए
तो तहकीक कर लो ।

और अगर तुम सच्चे हुए तो इस आयत के मिस्दाक़ हो जाओगे :

هَمَّا نِرْ مَشَّا عَمِّ يَنْبِيْمِ

(ب، ۲۹، القلم: ۱۱)

तर-ज-मए कन्जुल ईमान : बहुत ता' ने
देने वाला बहुत इधर की उधर लगाता
फिरने वाला ।

और अगर तुम चाहो तो हम तुम्हें मुआफ़ कर दें। उस ने अर्ज़ की :
अमीरुल मुअमिनीन ! मुआफ़ कर दीजिये आयिन्दा मैं ऐसा नहीं करूँगा ।

(احياء علوم الدين، كتاب آفات اللسان، ج ۳، ص ۱۹۳)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

चुगुल ख़ोर गुलाम

इज़रते सच्यिदुना हम्माद बिन स-लमह फ़रमाते हैं कि एक शख्स ने गुलाम बेचा और ख़रीदार से कहा : “इस में चुगुल

खोरी के इलावा कोई ऐब नहीं।” उस ने कहा : “मुझे मन्जूर है।” और उस गुलाम को खरीद लिया। गुलाम चन्द दिन तो खामोश रहा फिर अपने मालिक की बीवी से कहने लगा : “मेरा आक़ा तुझे पसन्द नहीं करता और दूसरी औरत लाना चाहता है, जब तुम्हारा खावन्द सो रहा हो तो उस्तरे के साथ उस की गुद्दी के चन्द बाल मूँड लेना ताकि मैं कोई मन्त्र करूँ, इस तरह वोह तुम से महब्बत करने लगेगा।” और दूसरी तरफ उस के शोहर से जा कर कहा : तुम्हारी बीवी ने किसी को दोस्त बना रखा है और तुझे क़त्ल करना चाहती है, तुम झूट मूट के सो जाना ताकि तुम्हें हक़ीक़ते हाल मा’लूम हो जाए।” वोह शख़्स बनावटी तौर पर सो गया तो औरत उस्तुरा ले कर आई। वोह शख़्स समझा कि वोह इसे क़त्ल करने के लिये आई है। चुनान्वे वोह उठा और अपनी बीवी को क़त्ल कर दिया। जब औरत के घर वाले आए तो उन्होंने इसे क़त्ल कर दिया और इस तरह उस चुगुल खोर गुलाम की वजह से दो कबीलों के दरमियान लड़ाई शुरूअ़ हो गई।

(احياء علوم الدين، كتاب آفات اللسان، ج ٣، ص ١٩٥)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (34) रज़ज़ाक का करम

हज़रते सच्चिदुना अबू दरदा رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ से मरवी है कि अल्लाह के महबूब, दानाए गुयूब, मनज़्जहुन अनिल उयूब इर्�زُق لِيَطْلُبُ الْعَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجْلُهُ“ : صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ या नी रोज़ी बन्दे को ऐसे तलाश करती है जैसे उस की मौत तलाश करती है।”

(حلية الاولى، رقم ٨، ج ٧٩٠، ص ٦)

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिया (दा'वते इस्लामी)

میठے میठے اسلامی بھائیو ! مکساد یہ ہے کہ مौت کو تुم تلاش کرو یا ن کرو بہر ہاں تumھے پہنچے گی یونہی تुم ریڈک کو تلاش کرو یا ن کرو جرور پہنچے گا । ہاں ! ریڈک کی تلاش سونت ہے (اور) مौت کی تلاش ممکن نہیں، مگر ہیں دونوں یکٹیں ।

(میرआтуل مناجیہ، جی. 7، ص. 126)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

بُنَا هُوَ هَرَن

ہجڑتے ساییدونا ابू ابراہیم یمانی فرماتے ہیں :

“�ک مرتبہ ہم چند رو-فکا ہجڑتے ساییدونا ابراہیم بین ادھام کی ہمراہی میں سمعندر کے کریب اک وادی کی ترکیب گئی ہے۔ ہم سمعندر کے کینارے کینارے چل رہے تھے کہ راستے میں اک پہاڑ آیا جیسے ج-بلے “کفار فئر” کہتے ہیں । وہاں ہم نے کوچھ دیر کیا اور فیر سافر پر روانا ہو گئے । راستے میں اک بنا جنگل آیا جیسے میں ب کسرت خوشک درخٹ اور خوشک جنگلیاں تھیں । شام کریب ٹھی، سردیوں کا موسم ہے । ہم نے ہجڑتے ساییدونا ابراہیم بین ادھام کی بارگاہ میں ارجمند کی : “ہجڑو ! اگر آپ معاں سیب سماں تو آج رات ہم ساحل سمعندر پر گزرا لے گئے ہیں । یہاں اس کریبی جنگل میں خوشک لکडیاں بہت ہیں । ہم لکडیاں جنمائیں کر کے آگ روشن کر لے گے اس تراہ ہم سردی اور دیرنڈوں کو گزرا سے مہفوظ رہے گے ।”

آپ نے فرمایا : “ठیک ہے جسے تمہاری مرجیٰ ہے ।”

چنانچہ ہمارے کوئی دوستوں نے جنگل سے خوشک لکडیوں انکو کہنے اور اک شاخ کو آگ لene کے لیے اک کریبی کلپ کی ترکھ بج دیا । جب وہ آگ لے کر آیا تو ہم نے جنم شुدا لکडیوں میں آگ لگا دی اور سب آگ کے ارد گرد بیٹھ گئی اور ہم نے خانے کے لیے روٹیاں نیکال لیں । اچانک ہم میں سے اک شاخ نے کہا : “دے�و ان لکडیوں سے کہسے انگارے بن گئے ہیں، اے کاش ! ہمارے پاس گوشت ہوتا تو ہم اسے انگارے پر بُون لےتا ہیں ।” ہجرت سیمیں انہیں ادھم نے علیہ رحمة اللہ الاعظم ۔ اس کی یہ بات سن لی اور فرمائے لگے : “ہمارا پاک پروردگار عزوجل اس بات پر کا دیر ہے کہ تumھے اس جنگل میں تاجرا گوشت خیلائے ।”

अभी आप रحمة اللہ تعالیٰ علیہ ये हात फरमा ही रहे थे कि अचानक एक तरफ से शेर नुमूदार हुवा जो एक फर्बा हरन के पीछे भाग रहा था । हरन का रुख हमारी ही तरफ था । जब हरन ہم से कुछ फ़सिले पर रह गया तो शेर ने उस पर छलांग लगाई और उस की गरदन पर शदीद ह़म्ला किया जिस से वो हतड़पने लगा । ये ह देख कर हज़रत سیمیں इब्राहीم बिन ادھم को علیہ رحمة اللہ تعالیٰ علیہ उठे और उस हरन की तरफ लपके । आप رحمة اللہ تعالیٰ علیہ نے फرمाया : “ये ह रिज़कِ اللہ تعالیٰ علیہ हमारे लिये भेजा है । चुनान्चे हम ने हरन को ज़ब्क़ किया और उस का गोشت अंगरों पर बून बून कर खाते रहे और शेर दूर बैठा हमें देखता रहा ।” (عيون الحكایات، حکایۃ الحادیۃ والسبعون بعد المائۃ، ص ۱۸۲)

(اللَّهُ أَكْبَرُ) الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِيقَةِ إِلَيْكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِهِ بِغَافِرٍ

(اَمِينٌ بِجَاهِ الْبَيْتِ الْاَمِينِ اَللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَالٰهُ وَسَلَّمَ)

صَلَوٰةٌ عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَوٰةٌ عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (35) हया ईमान से है

صَلَوٰةٌ عَلَى اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَالٰهُ وَسَلَّمَ
इशाद फ़रमाते हैं : "الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ" "या'नी हया ईमान से है।"

(صحیح مسلم، کتاب الإیمان بباب بیان عدد شعب الإیمان... الخ، الحدیث ۳۶، ص ۴۰)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! शर्मो हया ईमान का रुक्ने आ'ला है । दुन्या वालों से हया दुन्यावी बुराइयों से रोक देती है । दीन वालों से हया दीनी बुराइयों से रोक देती है । अल्लाह रसूल से शर्मो हया तमाम बद अ़क़ीदगियों बद अ़-मलियों से बचा लेती है । ईमान की इमारत इसी शर्मो हया पर क़ाइम है । दरख्ते ईमान की जड़ मोमिन के दिल में रहती है (जब कि) इस की शाखें जन्नत में हैं । (میرआतुل مناجीह، جि. 6، س. 641)

صَلَوٰةٌ عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَوٰةٌ عَلَى مُحَمَّدٍ

बा हया नौ जवान

अमीरे अहले सुन्नत दामَتْ برَ كَائِنُهُمُ الْمُعَالِيَه अपने रिसाले "बा हया नौ जवान" के सफ़हा 1 पर लिखते हैं :

बसरा में एक बुजुर्ग "مِسْكِي" के नाम से मशहूर थे । "मुश्क" को अ़-रबी में "मिस्क" कहते हैं । लिहाज़ा मिस्की के मा'ना हुए "मुश्कबार" या'नी मुश्क की खुशबू में बसा हुवा । वोह बुजुर्ग

ہر وکٹ مुشکبार و خوشبودار رہا کرتے�ے۔ یہاں تک کہ جس راستے سے گوچر جاتے وہ راستا بھی م hak ٹھتا۔ جب دا�یلہ مسجد ہوتے تو ان کی خوشبو سے لوگوں کو ما'lūm ہو جاتا کہ hajrata میسکی رحمة اللہ تعالیٰ علیہ تشریف لے آئے ہیں۔ کسی نے ارجع کیا، ہجور! آپ کو خوشبو پر کسی رکھ کھرچ کرنی پडھتی ہوگی۔ فرمایا، “میں نے کبھی خوشبو خیری دی نہ لگائی۔ میرا واکیا ارجیب ہے:

میں بگدا دے مواللہ کے اک خوشہال گرانے میں پیدا ہوا۔ جس تراہ ڈ مرا اپنی اولاد کو تا'لیم دیلوا تھے میری بھی اسی تراہ تا'لیم ہری۔ میں بہت خوب سوچتا اور باہر ہوا تھا۔ میرے والید ساہب سے کسی نے کہا، “اسے باجڑا میں بیٹا تو تاکہ یہ لوگوں سے بھول میل جائے اور اس کی ہر کوچ کم ہو!” چنانچہ مुझے اک بچڑا (یا'نی کپڈا بے چنے والے) کی دوکان پر بیٹا دیا گیا۔ اک روز اک بُدھیا نے کوچ کیمٹی کپڈے نیکلوا، پھر بچڑا (یا'نی کپڈا والے) سے کہا، “میرے ساتھ کسی کو بے جو تاکہ جو پسند ہوں یہ لئے کے با'd کیمٹ اور بکھریا کپڈے واپس لاء!” بچڑا نے مुझے اس کے ساتھ بے ج دیا۔ بُدھیا مुझے اک ارجیمُششان مہل میں لے گئی اور آرائستا کمرے میں بے ج دیا۔ کیا دیکھتا ہے کہ اک جے وراث سے آرائستا خوش لیباں جوان لڈکی تک پر بیٹھے ہوئے مونکھش کالین پر بیٹھی ہے، تک پر فرش سب کے سب جری ہے اور اس کدر نپس کی اسے میں نے کبھی نہیں دیکھے ہے۔ مुझے دیکھتے ہیں اس لڈکی پر شہزادہ گالیب آیا اور

وہ اک دم میری ترک لپکی اور چेडھانی کرتے ہوئے "مُنْهُ کالا" کروانے کے در پے ہرید । میں نے گبرا کر کہا، "اللَّا هُوَ جَلَّ سے ڈر !" مگر اس پر شہزادی پوری ترہ مسالل تھا । جب میں نے اس کی جید دیکھی تو گناہ سے بچنے کی اک تجھیج سوچ لی اور اس سے کہا، مुझے اسٹنچا خانے جانا ہے । اس نے آواج دی تو چاروں ترک سے لائیڈیاں آ گئیں، اس نے کہا، "اپنے آکا کو بیتل خلہ میں لے جاؤ ।" میں جب وہاں گیا تو بھاگنے کی کوئی راہ نہیں آئی، مुझے اس اورت کے ساتھ "مُنْهُ کالا" کرتے ہوئے اپنے ربا جل سے ہدایا آ رہی تھی اور مسیح پر انجاہے جہنم کے خاؤپ کا گلابا تھا । چوناچے اک ہی راستا نہیں آیا اور وہ یہ کی میں نے اسٹنچا خانے کی نجاسات سے اپنے ہاتھ مُنْہ وغیرہ سان لیے اور خوب آخونے نیکاں کر اس کنیج کو ڈرایا جو بہر رہمال اور پانی لیے خडی تھی، میں جب دیواروں کی ترہ چیخھتا ہو گا اس کی ترک لپکا تو وہ ڈر کر بھاگی اور اس نے پاگل، پاگل کا شور مچا دیا । سب لائیڈیاں ایکٹھی ہو گئی اور انہوں نے میل کر مुझے اک تاٹ میں لپیٹا اور ٹھاکر کر اک باغ میں ڈال دیا । میں نے جب یکین کر لیا کہ سب جا چکی ہے تو ٹھاکر اپنے کپڈے اور بدن کو ڈھونے کر پاک کر لیا اور اپنے گھر چلا گیا مگر کسی کو یہ بات نہیں بتا دیا । اسی رات میں نے خواب میں دیکھا کہ کوئی کہ رہا ہے، "تُمَّ کوَّ هَجَرَتَ سَعِيْدَ دُنَا يُوسُفَ سے سے کیا ہی خوب مونا-سبات ہے" اور کہتا ہے کہ "کیا تُم مُنْہ جانتے ہے ؟" میں نے کہا، "نہیں ।" تو انہوں نے کہا، "میں جبریل علیہ الصلوٰۃ والسلام کو ہے ।"

ہوں ।” اس کے بآ’د انہوں نے میرے مونہ اور جسم پر اپناہ حاضر پئر دیا ।
उسی وکٹ سے میرے جسم سے مुشک کی بہتاریں خوشبو آنے لگی ।
یہ حجرا تے ساییدنا جبریل ﷺ کے دستے مبارک کی خوشبو ہے ।

(رُؤْسُ الرَّيَاحِينَ ص ٣٤ دار الكتب العلمية بيروت)

مدائیا : ہیا کے معتزلیلک مजید تفسیلات جاننے کے لیے امیرے
اہلے سعنت دامت برکاتہم العالیہ کا رسالہ “بآ ہیا ناؤ جوانا”
مک-ت-بتوں مدائیا کی کسی بھی شاخ سے ہدیتیں ہاسیل کیجیے ।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

ہدیت (36) ساکیوں کو سار کا فرمान صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

حجرا تے ساییدنا ابوبکر کتابادا سے ماروی ہے کہ
نبیو میکررم، نورے میوسس م، رسوئے اکرم، شہنشاہے بنی آدم
یا ”إِنَّ سَاقِي الْقَوْمَ آخِرُهُمْ شُرِبَاً“ : صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
کوئی کو پانی پیلانے والہا، سب سے آخیر میں پیتا ہے ।”

(صحیح مسلم، کتاب المساجد، باب قضاء الصلاة الفاتحة... الخ، الحدیث ۶۸۱، ص ۳۴)

میڑے میڑے ہلکی بھائیو ! کانوں یہ ہے کہ پیلانے والہا
پیڈے پیے، بخیلانے والہا پیڈے خاہے । ہم ہیں پیلانے والے اس لیے ہم
تومہارے بآ’د پیے گے । خیال رہے کہ رب تاہل کی ترکی سے کاسیم
ہجڑوں ہے اور تا کیا مات ہے ।

(میرआطیل منانی، جی. 8، ص 224)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

پشکرا : مجازی اول مدائیل بویں ہلکی بھائیا (بآ’تے ہلکی بھائیا)

हृदीस (37) आका का महीना

उम्मल मुअमिनीन हजरते सच्चि-दतुना आइशा
से रिवायत है कि सरकारे वाला तबार, हम बे कसों के
मददगार, शफ़ीए रोजे शुमार, दो आलम के मालिको मुख्तार, हड्डीबे
परवर्द गार صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ इशाद फ़रमाते हैं :
“شَعْبَانُ شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ”
र-मज़ान अल्लाह का महीना है ।”

(الجامع الصغير، للسيوطى، الحديث ٤٨٨٩، ج ٤، ص ٣٠١)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! रहमते आलम, नूरे मुजस्सम
ने शा'बान को इस लिये अपना महीना फ़रमाया
कि आप इस महीने में रोजे रखा करते थे हालांकि
ये हर रोजे आप पर चल्ली ताजिब नहीं थे । और र-मज़ान
को इस लिये अल्लाह तआला का महीना फ़रमाया कि उस ने इस महीने
के रोजे मुसल्मानों पर फ़र्ज किये हैं । (فض القدير، تحت الحديث ٤٨٨٩، ج ٤، ص ٢١٣)

शा'बान की तजल्लियात व ब-रकात

अमीरे अहले سुन्नत दامت بر كاتبهم العالية अपने रिसाले “आका
का महीना” के सफ़हा 4 पर लिखते हैं : लफ़्ज़ “शा'बान” में पांच
हुरूफ़ हैं । ش، ع، ب، ا، ن सच्चिदुना गौसे आ'ज़म, महबूबे सुझानी,
किन्दीले नूरानी, शैख़ अब्दुल क़ादिर जीलानी नक्ल
फ़रमाते हैं “ش” से मुराद शरफ़ या'नी बुजुर्गी, “ع” से मुराद

उलुव्व या'नी बुलन्दी, "ب" से मुराद बिर या'नी भलाई व एहसान,
 "ا" से मुराद उल्फ़त और "ن" से मुराद नूर है तो येह तमाम चीजें
 अल्लाह तआला अपने बन्दों को इस महीने में अ़ता फ़रमाता है, येह
 वोह महीना है जिस में नेकियों के दरवाजे खोल दिये जाते हैं,
 ब-रकात का नुज़ूल होता है, ख़ताएं तर्क कर दी जाती हैं और गुनाहों
 का कफ़ारा अदा किया जाता है, और ख़ैरुल बरिष्यह, सच्चिदुल
 वरा जनाबे مُحَمَّد مُسْتَفَاضاً پर دُرُسْدے پاک
 صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ کی کسरत کی جاتی है, और येह नबिय्ये مुख्तार
 پर دُرُسْد بेजने का महीना है । (عنيۃ الطالبین، ج ۱، ص ۲۴۶)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (38) फितना बाज़ की मज़म्मत

हज़रते सच्चिदुना अनस رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سे مارवی है कि हुज़रे
 पाक, साहिबे लौलाक, सच्चाहे अफ़्लाक इशाद चَلَى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَالْهُ وَسَلَّمَ
 फ़रमाते हैं : “या’नी फ़ितना सो रहा है, इस
 के जगाने वाले पर अल्लाह की लानत ।”

(الجامع الصغير، الحديث ٥٩٧٥، ص ٣٧٠)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! किसी दीनी फ़ाएदे के बिगैर लोगों को इज्तिराब, इख़ितलाफ़, मुसीबत और आज़माइश में मुब्तला कर के निजामे ज़िन्दगी को बिगाड़ देना “फितना” कहलाता है ।

लिहाज़ा हर वोह चीज़ जो मुसल्मानों के दरमियान (الحديقة الندية ج ٢، ص ١٣٤)

पेशकशः बाजुलिसे अल बादीबतल इल्जिय्या (दा'वते इस्लामी

फ़ितने, शर, अदावत और बुग्ज़ का बाइस बने, हमें उस से बचना चाहिये। फ़ितने को कुरआने पाक में क़त्ल से ज़ियादा सख्त कहा गया है, अगर इसी बात पर गौर कर लिया जाए तो फ़ितने से बचने के लिये काफ़ी है। चुनान्वे अल्लाह عَزَّوَجَلَّ इर्शाद फ़रमाता है :

وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنِ الْقَتْلِ

(١٩١، البقرة)

तर-ज-मए کन्जुल ईमान : और इन का फ़साद तो क़त्ल से भी सख्त है।

इमाम बैज़ावी رَحْمَةُ اللَّهِ الرَّاضِيَ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الرَّاضِيَ ف़ितने के क़त्ल से ज़ियादा सख्त व बुरा होने की वजह येह बयान करते हैं कि “चूंकि क़त्ल के मुकाबले में फ़ितने की तकलीफ़ ज़ियादा सख्त और इस का रन्जो अलम ज़ियादा देर तक क़ाइम रहता है इसी लिये इस को क़त्ल से ज़ियादा सख्त फ़रमाया गया।”

(الحديقة الندية، ج ٢، ص ١٥٤)

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَوَاتُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

हृदीस (39) अल्लाह عَزَّوَجَلَّ के लिये महब्बत करना

हुज़रते सच्चिदुना अबू जरूर رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سे मरवी है कि हुज़रे पाक, साहिबे लौलाक, सच्चाहे अफ़्लाक इर्शाद فَرमाते हैं : اَفْضُلُ الْأَعْمَالِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ“ : या नी सब से बेहतर अमल अल्लाह عَزَّوَجَلَّ के लिये महब्बत करना और अल्लाह عَزَّوَجَلَّ के लिये دُشمنी करना है।”

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! अल्लाह عَزَّوَجَلَّ के लिये महब्बत का मत्लब येह है कि किसी से इस लिये महब्बत की जाए कि वोह

दीनदार है और **अल्लाह** عَزَّوَجَلَّ के लिये अःदावत का मत्त्लब येह है कि किसी से अःदावत हो तो इस बिना पर हो कि वोह दीन का दुश्मन है या दीनदार नहीं । (नुज़्हतुल क़ारी, जि. 1, स. 295) इमाम ग़ज़ाली عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْعَظِيمِ ف़रमाते हैं अगर कोई शख्स बावर्ची से इस लिये महब्बत करता है कि उस से अच्छा खाना पकवा कर फु-क़रा को बांटे तो येह **अल्लाह** عَزَّوَجَلَّ के लिये महब्बत है और अगर आ़लिमे दीन से इस लिये महब्बत करता है कि उस से इल्मे दीन सीख कर दुन्या कमाए तो येह दुन्या के लिये महब्बत है । (मिरआतुल मनाजीह, जि. 1, स. 54)

المعجم الاوسيط ، رقم الحديث ٤٢١، ج ٥، ص ٤٥)
 ایمام ن- وکی فرماتے ہیں : “اللّٰهُ أَعْلَمُ” اور
 رسول اللہ ﷺ کی مہبّت میں جیندا اور انٹیکاں
 کر جانے والے اولیا و سالیہ بن کی مہبّت بھی شامل
 ہے اور اللّٰهُ أَعْلَمُ کی اضفیل ترین
 مہبّت یہ ہے ان کے احکام پر اعمال اور نواہی سے
 اجتناب کیا جائے । ”
 (شرح مسلم للنووي، كتاب البر والصلة، باب المرء مع من احب، ج ٢ ص ٣٣)

(شرح مسلم للنحوى، كتاب البر والصلة، باب المرء مع من أحب، ج ٢ ص ٣٣١)

पेशकश : माजलिसे अल मटीबतल इल्लिया (दा'वते इस्लामी)

میठے میठے اِسْلَامی بَاهِیَوْ ! حَمْدُ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ همارے اکا碧رین
 کی اُحْبُبُ فِي اللّٰهِ وَالْبُغْضُ فِي اللّٰهِ کی چلتی فیرتی تسلیمی تھے । چوناں نے هجرتے
 ابू ڈبیدا بین جرہی نے جنگے عہد میں اپنے باپ جرہی کو
 کھل کیا اور هجرتے ابू بکر سیہیک کے لیے تلب
 اپنے بےٹے ابدر حمایت کو مُبَا-رَجَّات (یا' نی مُکَابَلَہ) کے لیے
 کیا لیکن رسوئے کریم نے صَلَوَاتُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلٰیْہِ وَالٰہِ وَسَلَّمَ نے
 ایجاد ن دی اور سانیدونا مُسْأَب بین ڈمیر نے اپنے
 باری ابدر لالہاہ بین ڈمیر کو کھل کیا اور هجرتے ڈمیر بین خٹاہ
 نے اپنے مامُ اس بین هشام بین مُغَیرا کو روجے بدر
 کھل کیا اور هجرتے ابلي بین ابی تالیب و همزا و ابوبکر ڈبیدا
 نے ربیعہ کے بےٹوں ڈتبہ اور شہباد کو اور ولید بین
 ڈتبہ کو بدر میں کھل کیا جو ان کے ریشہدار تھے خودا اور رسوئے پر
 ایمان لانے والوں کو کراہت اور ریشہداری کا کیا پاس ।

(تفسیر خراشی العرفان، الجاولی، بخت الیتیہ ۲۲)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَوَاتُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّدٍ

ہدیہ (40) نماز کڑا کرنے کا وباول

هجرتے سانیدونا ابوبکر سرید سے مارکی ہے، اللہاہ
 صَلَوَاتُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلٰیْہِ وَالٰہِ وَسَلَّمَ کے مہبوب، دانائے گیوں، مونجھون انیل ڈیوب کے
 درشاں فرماتے ہیں : مَنْ تَرَكَ صَلَوةً مُتَعِيْدًا كَتَبَ اسْمُهُ عَلٰى بَابِ النَّارِ فِيمَنْ يَدْخُلُهَا،
 یا' نی جو کوئی جان بُوڑھ کر اک نماز بھی کڑا کر دےتا ہے، اس کا نام

जहन्नम के उस दरवाजे पर लिख दिया जाएगा जिस से वोह जहन्नम में दाखिल होगा । ”

(حلية الاولاء، رقم ١٠٥٩٠، ج ٧، ص ٢٩٩)

मीठे मीठे इस्लामी भाइयो ! अल्लाहू ने عَزَّ وَجَلَّ ने जहन्नमियों के बारे में इशाद फ़रमाया :

مَا سَلَكُكُمْ فِي سَقَرٍ ۝ قَالُوا لَمْ نَكُ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّيْنَ ۝ وَلَمْ نَكُ نَكُ نُطْعِمُ الْمُسْكِيْنَ ۝ وَكُنَّا نَخُوْضُ مَعَ الْخَانِصِيْنَ ۝

(ب٢٩ ، المدثر: ٤٢-٤٥)

तर-ज-मए कन्जुल ईमान : तुम्हें क्या बात दोज़ख में ले गई वोह बोले हम नमाज़ न पढ़ते थे और मिस्कीन को खाना न देते थे और बेहूदा फ़िक्र वालों के साथ बेहूदा फ़िक्रें करते थे ।

कुछ दिन के लिये नमाज़ छोड़ सकते हैं ?

हज़रते सभ्यिदुना इब्ने अब्बास رضي الله تعالى عنهمَا इशाद फ़रमाते हैं कि जब मेरी आंखों की सियाही बाक़ी रहने के बा वुजूद मेरी बीनाई जाती रही तो मुझ से कहा गया : “हम आप का इलाज करते हैं क्या आप कुछ दिन नमाज़ छोड़ सकते हैं ?” तो मैं ने कहा : “नहीं, क्यूं कि दो जहां के ताजवर, سुल्ताने बहरो बर صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ का फ़रमाने आलीशान है : “जिस ने नमाज़ छोड़ी तो वोह अल्लाहू عَزَّ وَجَلَّ से इस हाल में मिलेगा कि वोह उस पर ग़ज़ब फ़रमाएगा । ”

(مجمع الزوائد، كتاب الصلاة، باب في تارك الصلاة، الحديث: ١٦٣٢، ج ٢، ص ٢٦)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

पेशकरा : मजलिसे अल मदीनतुल इल्मिया (दा'वते इस्लामी)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

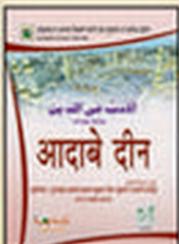
صَلَى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ 40 فَرَامِيَنِ مُسْتَفَا

- 1 أَوْلَى النَّاسِ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ أَكْثُرُهُمْ عَلَىٰ صَلَاةٍ .
- 2 صَلُّوا عَلَىٰ صَلَى اللَّهُ عَلَيْكُمْ .
- 3 مَنْ صَلَّى عَلَىٰ وَاحِدَةٍ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَحُطِّثَ عَنْهُ عَشْرَ خَطِيَّاتٍ وَرُفِعَتْ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ .
- 4 إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ .
- 5 نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِّنْ عَمَلِهِ .
- 6 اطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصَّيْنِ .
- 7 خَيْرُكُمْ مَنْ تَعْلَمَ الْقُرْآنَ وَعَلِمَهُ .
- 8 طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيْضَةٌ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ .
- 9 مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ تَكَفَّلَ اللَّهُ لَهُ بِرِزْقِهِ .
- 10 مَنْ خَرَجَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَرْجِعَ .
- 11 مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَارَةً لِمَا مَضَىٰ .
- 12 مَنْ يُرِدُ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهُ فِي الدِّينِ .
- 13 مَنْ صَمَّتْ نَجَا .
- 14 مَنْ ذَلَّ عَلَىٰ خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ .
- 15 يَلْعَغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً .
- 16 الْدُّعَاءُ مُخْالِعٌ لِلْعِبَادَةِ .
- 17 الْدُّعَاءُ يُرُدُّ الْبَلَاءَ .
- 18 مَنْ غَشَ فَلَيْسَ مِنَّا .

- النَّدْمُ تَوْبَةٌ . 19
- التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ . 20
- الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ . 21
- مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي . 22
- عَذَابُ الْقَبْرِ حَقٌّ . 23
- الْدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ . 24
- الْجُمُعَةُ حَجُّ الْمَسَاكِينِ . 25
- بَشِّرُوا وَلَا تُنَفِّرُوا . 26
- السَّلَامُ قَبْلُ الْكَلَامِ . 27
- الْبَادِئُ بِالسَّلَامِ بَرِيءٌ مِنَ الْكَبِيرِ . 28
- الْضَّحَكُ فِي الْمَسْجِدِ ظُلْمَةٌ فِي الْقَبْرِ . 29
- الْقَهْقَهَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَالتَّبُسُّمُ مِنَ اللَّهِ . 30
- السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ . 31
- صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْصِلُ صَلَاةَ الْفَدِيسَيْعِ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً . 32
- لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاثٌ . 33
- إِنَّ الرِّزْقَ لِيَطْلُبُ الْعَبْدُ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجَلُهُ . 34
- الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ . 35
- إِنَّ سَاقِي الْقَوْمِ آخِرُهُمْ شُرُبًا . 36
- شَعْبَانُ شَهْرُى، وَرَمَضَانُ شَهْرُ اللَّهِ . 37
- الْفِتْنَةُ نَائِمَةٌ لَعْنَ اللَّهِ مَنْ أَيْقَظَهَا . 38
- أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ . 39
- مَنْ تَرَكَ صَلَاةً مُتَعَمِّدًا كَتَبَ اسْمُهُ عَلَى بَابِ النَّارِ فِيمَنْ يَدْخُلُهَا . 40

مأخذ و مراجع

(١)	قرآن مجید	کنزُ الائیمان فی ترجمة القرآن
(٢)	روح المعانی	روح المعانی
(٣)	صحیح البخاری	صحیح البخاری
(٤)	صحیح مسلم	صحیح مسلم
(٥)	سنن الترمذی	سنن الترمذی
(٦)	سنن ابن ماجہ	سنن ابن ماجہ
(٧)	المعجم الکبیر	المعجم الکبیر
(٨)	المعجم الأوسط	المعجم الأوسط
(٩)	شعب الأنعام	شعب الأنعام
(١٠)	سنن نسائی	سنن نسائی
(١١)	المعجم الصغير	المعجم الصغير
(١٢)	مشکاة المصایب	مشکاة المصایب
(١٣)	جامع الصغری	جامع الصغری
(١٤)	فردوس الأخبار	فردوس الأخبار
(١٥)	حلیۃ الاولیاء	حلیۃ الاولیاء
(١٦)	کشف الغفاء	کشف الغفاء
(١٧)	الکامل فی ضعفاء الرجال	الکامل فی ضعفاء الرجال
(١٨)	فیض القدر	فیض القدر
(١٩)	الرؤاجر	الرؤاجر
(٢٠)	تاریخ بغداد	تاریخ بغداد
(٢١)	زیہة القاری	زیہة القاری
(٢٢)	مرأۃ المتعجیح	مرأۃ المتعجیح
(٢٣)	اشعة اللمعات	اشعة اللمعات
(٢٤)	افضل الصلوات علی سید السادات	افضل الصلوات علی سید السادات
(٢٥)	مدارج النبوة	مدارج النبوة
(٢٦)	فتاوی رضویہ	فتاوی رضویہ
(٢٧)	حاشیہ نور الایضاح	حاشیہ نور الایضاح
(٢٨)	علم اور علماء	علم اور علماء
(٢٩)	پeshkar : Majlis-e-Al-Madain-Tul-Ijtimayya (دا'�تِ اسلامی)	پeshkar : Majlis-e-Al-Madain-Tul-Ijtimayya (دا'�تِ اسلامی)

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيد النبوات والرسالات من شفاعة المؤمنة العذراء مريم عليهما السلام

सूलत की यहारें

हर इस्लामी भाई अपना ये नेहत बताए कि "मुझे अपनी और सारी दुन्या के सोगों की इस्लाह की कोशिश करनी है।" अपनी इस्लाह की कोशिश के लिये "म-इनी इन्द्रियामात" पर अपस और सारी दुन्या के सोगों की इस्लाह की कोशिश के लिये "म-इनी काफिलों" में सफर करता है।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

पुस्तकालय : 19, 20, मुम्बई असोनी गेट, मांडवी पोस्ट ऑफिस के समाने, मुम्बई पोस्ट : 022-23454429

देशस्ती : 421, मरिया महल, उदू कालार, जामेझे मस्जिद, देहस्ती फोन : 011-23284560

नागपुर : श्रीव नवाज मॉस्टर के सदस्य, सैफी नगर रोड, मेहिन पुण, नागपुर : (M) 09373110621

अड्डेपर फ़ारीफ़ : 19/216 परसांहे टार्न मॉनिटर, नासा वाजर, संतकुंवार, दरगाह, अड्डेपर फ़ोन : 0145-2629385

हिंदूआश्रम : जनी की टंकी, मुमत परा, हिंदूआश्रम फ़ोन : 040-24572786

हस्ती : A.J. मुद्रात कोमरेन, A.J. मुद्रात योद, ब्लैक इंडियन के पास, हस्ती, कर्नाटक फ़ोन : 08363244860

માફ-ત-સત્તા મદ્દીલા

४८

二

મિક્રોને મરીના, બી કોન્ફિડિયલ એગ્ઝિક્યુટિવ સેપરને, પિરજાપુર, અહમદાબાદ-૧, ગુજરાત, ઇન્ડિયા
Mo.091 93271 68200 E-mail : maktabaahmedabad@gmail.com www.dawateislami.net